

**БОЛАЛАР КАСАЛЛИКЛАРИНИ
ИНТЕГРИРЛАШГАН УСУЛДА
ОЛИБ БОРИШ**

2 ОЙЛИККАЧА БЎЛГАН БЕМОР ГЎДАКНИ ОЛИБ БОРИШ

**Жаҳон Соғлиқни Сақлаш
Ташкилоти, Бола соғлиги ва
Ривожланиш бўлими (СНД).
Ўзбекистон Республикаси
Соғлиқни сақлаш вазирлиги**

ЮНИСЕФ

Жаҳон Соғлиқни Сақлаш Ташкилоти 1998

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI SOĞ'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
ТИББИЙ ТАЪЛИМНИ РИВОЖЛАНТИРИШ МАРКАЗИ
РЕСПУБЛИКА ИХТИСОСЛАШТИРИЛГАН ПЕДИАТРИЯ
ИЛМИЙ -АМАЛИЙ ТИББИЁТ МАРКАЗИ

“ТАСДИҚЛАЙМАН”

ЎзР ССВ Фан ва ўқув юртлари
бош бошқармаси бошлиғи
_____ Г.ф.д. Э.С.Исмаилов
2013 й. « 22 » _____
№ 5 баённома

“КЕЛИШИЛДИ”

ЎзР ССВ Тиббий таълимни
ривожлантириш маркази
директори
_____ М.Х. Алимова
2013 й. « 22 » _____
№ 5 баённома

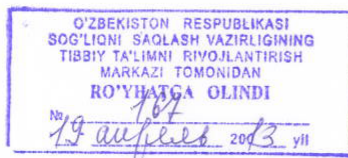

**Болалар касалликларини интегрирлашган усулда
олиб бориш**

2 ОЙЛИККАЧА БЎЛГАН
БЕМОР ГЎДАКНИ ОЛИБ БОРИШ

Болалар касалликларини интегрирлашган усулда олиб бориш
бўйича
ЖССТ томонидан ишлаб чиқилган ва Ўзбекистон Республикаси
мутахассислари томонидан мослаштирилган

ЎҚУВ КУРСИ

Тошкент 2013

Жаҳон Соғлиқни Сақлаш Ташкилоти 1998

Ушбу ҳужжат кенг омма учун чоп этишга мўлжалланмаган бўлиб, барча ҳуқуқлар Жаҳон Соғлиқни Сақлаш Ташкилотига тегишлидир. (ЖССТ). Ушбу ҳужжат ЖССТ-нинг олдиндан берилган ёзма рухсатисиз тўлиқ ёки қисман таржима этилиши, эркин ҳолда тўпламлар ва рефератлар учун фойдаланилиши мумкин эмас. Ушбу ҳужжатнинг бирорта қисми ҳам, ЖССТ-нинг олдиндан берилган рухсатисиз, маълумотлар базасида сақланиши, ёки барча-механик, электрон ёки бошқа йуллар билан узатилиши мумкин эмас.

«Болалар касалликларини интегрирлашган усулда олиб бориш» ўқув курси Жаҳон Соғлиқни Сақлаш Ташкилотининг Бола Соғлиги ва Ривожланиш Бўлими (СНД) ва ЮНИСЕФ томонидан АСТ International, Атланта, Жоржия, АҚШ, билан шартнома асосида тайёрланган.

Ушбу қўлланма, Болалар касалликларини интегрирлашган усулда олиб бориш стратегияси бўйича миллий тренерлар т.ф.д. З.Е. Умарназарова, т.ф.д. И.М. Ахмедова, т.ф.н. Г.Б. Утепова томонидан матнлар асосида қайтадан ЖССТ охириги тавсиялари асосида янгиланди ва қайта чоп этилган (Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни Сақлаш вазирлигининг Республика ихтисослаштирилган педиатрия илмий-амалий тиббиёт маркази, Тошкент педиатрия тиббиёт институти).

Ўқув курси бирламчи бўғин тизими, болалар тиббиёт муассасалари, шунингдек тиббиёт олий ўқув юртлари, ўрта махсус ўқув юртлари ва Тошкент врачлар малакасини ошириш институти ўқув дастурларига киритиш учун мўлжалланган.

Такризчилар: Э.А. Шомансурова, т.ф.д., ТошПТИнинг амбулатория тиббиёти кафедраси мудири

К.Ш. Салихова, т.ф.н. ЎзРССВ РИПИАТ Маркази илмий-ишлар бўйича директор муовини

Ўқув курси ЎзР ССВ РИПИАТ Марказида 2013 йил 14 мартдаги Илмий Кенгашида кўриб чиқилди ва тасдиқланди, 3-мажлис баённомаси.

Илмий котиба т.ф.н.

Д.С. Арипова

МУНДАРИЖА

МУҚАДДИМА.....	6
1.0. БЕМОР ГЎДАКНИ БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ	8
1.1. БЕМОР ГЎДАКДА ЎТА ОҒИР КАСАЛЛИК ЁКИ МАҲАЛЛИЙ БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯ БЎЛИШИ МУМКИН, ИЗЛАБ КЎРИНГ	8
МАШҚ А.....	12
1.2. БАРЧА БЕМОР ГЎДАКЛАРНИ ЎТА ОҒИР КАСАЛЛИК ВА МАҲАЛЛИЙ БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯ БЎЙИЧА ТАСНИФЛАНГ	13
1.3. САРИҚЛИКНИ БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ	15
1.4. ДИАРЕЯНИ БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ	17
МАШҚ Б.....	19
1.5. СЎНГРА, ОВҚАТЛАНИШ МУАММОЛАРИ ЁКИ КАМВАЗНЛИК БОРМИ, ТЕКШИРИБ КЎРИНГ	22
1.5.1. БОЛАНИНГ ОВҚАТЛАНИШИ ВА ВАЗННИНГ ЁШИГА МОСЛИГИНИ АНИҚЛАНГ. ОҒИЗДА ОҚАРИШ (МОЛОЧНИЦА) БОР ЁКИ ЙЎҚЛИГИНИ АНИҚЛАНГ	23
1.5.2. БОЛАНИНГ ЭМИЗИЛИШИНИ БАҲОЛАНГ	25
МАШҚ В.....	28
МАШҚ Г.....	30
1.6. БОЛАНИНГ ОВҚАТЛАНИШИНИ ВА КАМВАЗНЛИКНИ ТАСНИФЛАНГ	32
1.7. СЎНГРА ГЎДАКНИНГ ЭМЛАНГАНЛИК ҲОЛАТИНИ ТЕКШИРИБ КЎРИНГ ВА ХАВФСИЗ ИММУНИЗАЦИЯНИ ТАЪМИНЛАНГ	33
1.8. БОШҚА МУАММОЛАРНИ БАҲОЛАНГ	33
МАШҚ Д.....	35
2.0. ТЎҒРИ КЕЛАДИГАН ДАВОНИ БЕЛГИЛАНГ	38
2.1. ГЎДАК ЗУДЛИК БИЛАН КАСАЛҲОНАГА ЮБОРИШГА МУҲТОЖМИ, АНИҚЛАНГ	38
2.2. ЗУДЛИК БИЛАН КАСАЛҲОНАГА ЮБОРИШГА МУҲТОЖ БЎЛМАГАН ГЎДАК УЧУН ДАВО БЕЛГИЛАНГ	38
2.3. ГЎДАКНИ КАСАЛҲОНАГА ЮБОРИШДАН ОЛДИН ҚИЛИНИШИ КЕРАК БЎЛГАН ШОШИЛИНЧ ДАВОНИ БЕЛГИЛАНГ	38
2.4. БОЛАНИ КАСАЛҲОНАГА ЮБОРИШДАН ОЛДИН ҚИЛИНИШИ КЕРАК БЎЛГАН ШОШИЛИНЧ ДАВОНИ ЎТКАЗИНГ	39
2.5. ГЎДАКНИ КАСАЛҲОНАГА ЮБОРИНГ	40
3.0. КАСАЛ ГЎДАКНИ ДАВОЛАНГ ВА ОНАГА МАСЛАҲАТЛАР БЕРИНГ	41
3.1. ИЧИЛАДИГАН АНТИБАКТЕРИАЛ ПРЕПАРАТНИНГ ТЎҒРИ КЕЛАДИГАНИНИ БЕРИНГ	41
3.2. МУСКУЛЛАР ОРАСИГА ЮБОРИЛАДИГАН АНТИБИОТИКЛАРНИНГ БИРИНЧИ ДОЗАСИНИ БЕРИНГ	42
3.3. САРҒАЙИШНИ ДАВОЛАНГ	43
МАШҚ Е.....	44
3.4. ДИАРЕЯГА ДАВО ҚИЛИШ УЧУН – БОЛАНИ ДАВОЛАНГ СХЕМАСИГА ҚАРАНГ	45
3.5. ҲАР БИР ГЎДАКНИ ТЕГИШЛИЧА ЭМЛАНГ	45
3.6. МАҲАЛЛИЙ ИНФЕКЦИЯНИ УЙДА ДАВОЛАШНИ ОНАГА ЎРГАТИНГ	46
3.7. БОЛАНИ ТЎҒРИ ҲОЛАТДА ТУТИБ, КЎКРАК БЕРИШГА ОНАНИ ЎРГАТИНГ	47
3.8. ОНАНИ КЎКРАК СУТИНИ СОҒИШГА ЎРГАТИНГ	49
3.9. ОНАНИ ПИЁЛАДА ОВҚАТЛАНТИРИШГА ЎРГАТИНГ	51

3.10. КАМВАЗНЛИ ГЎДАКНИ УЙДА ҚАНДАЙ ИСИТИШ КЕРАКЛИГИГА ОНАНИ ЎРГАТИНГ	52
МАШҚ Ж.....	54
3.11. БОЛАГА УЙДА ПАРВАРИШ ҚИЛИШ ЮЗАСИДАН ОНАГА МАСЛАХАТ БЕРИНГ	56
3 - МАШҚ.....	57
4.0. БЕМОР ГЎДАКДА КЕЙИНГИ КУЗАТУВНИ ЎТКАЗИНГ	59
4.1. МАҲАЛЛИЙ БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯДА КЕЙИНГИ КУЗАТУВНИ ЎТКАЗИНГ	60
4.2. САРИКЛИКДА КЕЙИНГИ КУЗАТУВНИ ЎТКАЗИНГ	60
4.3. ДИАРЕЯДА КЕЙИНГИ КУЗАТУВНИ ЎТКАЗИНГ	61
4.4. ОВҚАТЛАНИШ МУАММОЛАРИ БИЛАН КЕЛГАН ГЎДАКДА КЕЙИНГИ КУЗАТУВНИ ЎТКАЗИНГ	61
4.5. ВАЗНИ ЁШИ УЧУН КАМ БЎЛГАНДА КЕЙИНГИ КУЗАТУВНИ ЎТКАЗИНГ	62
4.6. ОҒИЗ ОҚАРМАСИДА КЕЙИНГИ КУЗАТУВНИ ЎТКАЗИНГ	63
МАШҚ И.....	64
1-ИЛОВА – 2 ОЙГАЧА БЎЛГАН КАСАЛ ГЎДАКНИ ОЛИБ БОРИШ.....	66
2-ИЛОВА – КАСАЛХОНАГА ЁТҚИЗИШНИНГ ИМКОНИ БЎЛМАСА.....	68

МУҚАДДИМА

Бу модулда Сиз 2 ойликкача бўлган касал гўдакни олиб боришни билиб оласиз. Модул дастлабки 4 ҳафтадан иборат бўлган неонатал даврни ўз ичига олади. Ушбу модул Сиз ўрганиб чиққан 2 ойликдан 5 ёшгача бўлган касал болани олиб бориш ўқиш жараёнига жуда ўхшаш. Бу жараённинг босқичлари битта схемада келтирилган:

Баҳоланг
Таснифланг
Даволанг
Онага маслаҳат беринг
Кейинги кузатувни олиб бординг

Икки ойгача гўдаклар касалликларини таснифлашда шу тоифадаги болаларга хос бўлган алоҳида хусусиятларни ҳисобга олмоқ зарур. Чақалоқ бола ҳаётининг дастлабки кунларидан одатда туғруқ вақтида юзага келган муаммолар ёки махсус давони талаб қиладиган муаммолар туфайли касал бўлиб қолади. Уларда аксари, масалан, кам ҳаракатлик, иситма ёки тана ҳароратининг пастлиги сингари умумий белгиларгина бўлади, холос. Кўкрак қафасининг сал-сал ичга тортилиб туриши гўдакларда одатдаги ҳодиса бўлиб ҳисобланади, чунки уларда кўкрак қафасининг девори юмшоқ бўлади. Шу муносабат билан Сиз бемор гўдакларнинг аҳволига баҳо бериш, улардаги касалликни таснифлаш ва даволаш ишларига каттароқ ёшдаги болалардагидан кўра сал бошқачароқ ёндошишингиз керак. Гўдакларнинг аҳволига баҳо бериш, улардаги касалликни таснифлаш ва даволашнинг махсус белгилари *КАСАЛ ГЎДАК* схемасида санаб ўтилган.

Гўдаклар жиддий бактериал инфекциялар билан тезда оғриб қолиши ва нобуд бўлиб қолишлари мумкин*. Касал чақалоқларни даволаш учун бу схемадан фойдаланилмайди. Касал гўдакларни даволаб бориш учун маъсул бўлган тиббий ходимлар туғруқни бошқариш йўллари ва рўй берадиган асоратлар билан таниш бўлишлари керак. Шу муносабат билан касал чақалоқларни даволашга ўргатиш иши туғруқни бошқаришни ўргатиш билан бирлаштирилган ҳолда бошқа ўқув курсида олиб борилади.

Гўдаклар учун алоҳида Ёзув Шакли бор. У ҳажми жиҳатидан бир мунча каттароқ ёшдаги болаларнинг Ёзув Шаклига ўхшайди. Унда гўдакларнинг аҳволига баҳо бериш учун керакли белгилар кўрсатиб қўйилган. (Ана шундай шаклнинг нусхаси Иловада келтирилган.)

2 ойликдан 5 ёшгача бўлган касал болаларни даволаш юзасидан Сиз энди ўзлаштириб олган баъзи билим ва кўникмалар гўдакларни даволаш учун ҳам Сизга фойдали бўлади. Ушбу модулда гўдакларни даволаш учун зарур бўлган янги ахборот ва кўникмаларга асосий эътибор бериб ўтилади.

* Чақалоқлар асфиксия, сепсис, ҳомила пардаларининг вақтидан илгари ёрилиши, бачадон ичидаги бошқа инфекциялар ва туғруқ шикастлари туфайли тоби қочиб қолиши мумкин. Ёки уларда ўпка етилмагани учун нафасга алоқадор муаммолар бўлиши мумкин. Сариқлик ҳам бола ҳаётининг биринчи ҳафтасида алоҳида эътибор қилиб қараб боришни талаб этади. Шунинг учун касал чақалоқни даволаш 1 ҳафталикдан 2 ойликкача бўлган гўдакларни парвариш қилишдан фарқ қилади.

Касал чақалоқларни даволаш ва туғруқни бошқаришни ўргатишга доир ахборотни олиш учун Жаҳон Соғлиқни Сақлаш Ташкилоти Оила Саломатлиги Бўлимига мурожаат қилинг. Женева. Швейцария.

ЎҚИТИШДАН МАҚСАД

Бу модулда қуйида келтирилган кўникмалар тасвирланади ва уларни татбиқ этишни машқ қилиб кўриш учун имкон берилади (уларнинг баъзилари амалда тиббий муассасада бажариб кўрилади):

- * гўдакда ЎТА оғир касаллик ва маҳаллий бактериал инфекция эҳтимоли борлигини баҳолаш ва таснифлаш;
- * гўдакларда сарғайиш мавжудлигини баҳолаш ва таснифлаш;
- * диарея билан оғриган гўдак аҳволини баҳолаш ва таснифлаш;
- * гўдакни овқатлантиришда муаммолар ва камвазглик бор-йўқлигини текшириб кўриш, унинг қандай эмаётганини баҳолаш ва овқатланишини таснифлаш;
- * ЎТА оғир касаллиги бор гўдакларни касалхонага юборишдан олдин даволаш;
- * ичириладиган ёки мускуллар орасига юбориладиган антибактериал препаратлар ёрдамида гўдакни даволаш;
- * маҳаллий инфекцияларга ва оғиз оқаришига уйда даво қилишни онага ўргатиш;
- * диареяга даво қилиш учун суюқлик бериш ўргатиш;
- * болани тўғри ҳолда тутиб, кўкрак беришни онага ўргатиш;
- * онага кўкракни соғишни ва пиёла билан боқишни ўргатиш;
- * кам вазглик гўдакни овқатлантиришга ва уй шароитида иситишга ўргатиш;
- * уйда гўдакка парвариш қилиш юзасидан онага маслаҳат бериш;
- * касал гўдакнинг кейинги кузатувини олиб бориш.

1.0. БЕМОР ГЎДАКНИ БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ

Одатда бемор гўдакни она (ёки оиланинг бошқа аъзолари, масалан отаси, бувиси, акаси, опаси) тиббиёт муассасасига олиб келади. Лекин баъзида оналар ўзларининг соғлом болаларини тиббий кўрикка, эмлаш учун ёки бошқа муаммолар бўйича ҳам олиб келадилар. Ушбу модулда она бемор гўдакни Сизга олиб келганда қандай босқичларни бажаришингиз кераклиги баён этилган. Агар гўдакда жароҳат ёки куйиш белгилари бўлса бу модулдан фойдаланилмайди. Бундан ташқари ВИЧ инфекция кенг тарқалган ҳудудларда алоҳида махсус схемадан фойдаланилади.

Онадан гўдак муаммолари ҳақида сўранг. Ушбу муаммолар бўйича ташриф бирламчи ёки иккиламчи эканлигини аниқланг. Агар, ташриф иккиламчи бўлса, Сиз гўдакни кейинги кузатув учун мўлжалланган махсус кўрсатмаларга биноан олиб боришингиз лозим. Кейинги ташриф учун махсус кўрсатмалар модулнинг кейинги бобларида келтирилган.

Бу биринчи ташриф бўлса, схемада келтирилган босқичларнинг тартибига амал қилинг. Мазкур бўлимда касал бола аҳволини биринчи ташриф вақтида босқичма-босқич баҳолаш ва таснифлашни билиб оласиз:

- * Ўта оғир касаллик ёки маҳаллий бактериал инфекция белгиларини излаб кўринг. Сўнгра, топилган белгиларга асосланиб гўдакнинг касаллигини таснифланг.
- * Сариклик борми, текширинг.
- * Диарея тўғрисида сўраб кўринг. Гўдакда диарея бўлса, шу касалликка тааллуқли белгиларни баҳолаб чиқинг. Гўдакни сувсизланиш даражасига қараб таснифланг.
- * Овқатланишга алоқадор муаммолар ва вазн камлиги бор-йўқлигини текшириб кўринг. Бу – болани эмизиб боқишнинг аҳволига баҳо беришни, ёшига нисбатан кам вазнлигини ва оғзи оқарганлигини аниқлашни ҳам ўз ичига олиши мумкин. Сўнгра боланинг овқатланишини таснифланг.
- * Гўдакнинг эмланганлик ҳолатини текшириб кўринг.
- * Бошқа муаммоларни баҳоланг.

Гўдакни зудлик билан касалхонага юборишни талаб этадиган белгиларни топсангиз, баҳолашни давом эттиришингиз керак. Лекин боланинг овқаланишини баҳоламанг, чунки бу кўп вақтни талаб этади.

1.1. БЕМОР ГЎДАКДА ЎТА ОҒИР КАСАЛЛИК ЁКИ МАҲАЛЛИЙ БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯ БЎЛИШИ МУМКИН, ИЗЛАБ КЎРИНГ

Аҳволни баҳолашнинг бу босқичи **ҳар бир** касал гўдакда бажарилиши керак. Бу босқичда Сиз бактериал инфекция, айниқса жиддий инфекция белгиларини излашингиз лозим. Гўдак бола, масалан, пневмония, сепсис ва менингит сингари жиддий бактериал инфекциялар билан осон касалланиши ва **жуда тез** нобуд бўлиши мумкин. ЎТА оғир касаллик белгилари шунингдек, гўдакда туғилиш пайтидаги оғир асфиксия ёки чала туғилишнинг асоратлари каби бошқа жиддий ҳолатлар борлигини аниқлашга имкон беради.

Белгиларни схемада кўрсатилган тартибда баҳолаш ва бунда гўдакнинг тинч ҳолатда бўлишини кузатиб бориш муҳим. Асосий белгиларига баҳо бераётганингизда, яъни минутига неча марта нафас олишини санаётган, кўкрак қафасининг тортилиши ёки инкиллаб нафас олиш бор-йўқлигини аниқлаётган пайтингизда бола **тинч ҳолатда бўлиши керак**, ухлаб ётган бўлиши ҳам мумкин.

Кейинги бир неча белгиларга баҳо бериш учун Сиз болани кўлга олиб, ечинтиришингиз ва бутун бадани терисини кўздан кечириб, танасининг ҳароратини ўлчаб кўришингиз керак. Бундай пайтда бола, аксари, уйғонади. Сўнгра боланинг ҳаракатларини кузатиб кўришингиз мумкин.

ГЎДАКНИНГ МУАММОЛАРИ ҲАҚИДА ОНАДАН СЎРАБ КЎРИНГ

Бу муаммо бўйича биринчи ёки кейинги ташрифми, аниқланг.

- агар кейинги ташриф бўлса, гўдакни махсус тасвиялар бўйича олиб боришингиз керак.
- агар биринчи ташриф бўлса, куйидагича олиб боришингиз керак:

ЎТА ОҒИР КАСАЛЛИК ЁКИ МАХАЛЛИЙ БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯ БЎЛИШИ МУМКИН, ИЗЛАБ КЎРИНГ

СЎРАНГ: • Болани овқатлантиришда қийинчиликлар кузатиляптими? • Гўдакда шайтонлаш бўлдиими?	КЎЗДАН КЕЧИРИНГ, ЭШИТИБ КЎРИНГ, ҲИС ЭТИНГ • Минутдаги нафас сонини сананг. Агар нафас олиш сони минутага 60 тадан ошган бўлса, қайта сананг. • Кўкрак қафасининг якқол тортилишини изланг. • Қўлтиқ ости ҳароратини ўлчанг. • Киндикни кўздан кечиринг. Қизариш ёки йирингли ажралмалар борми? • Теридаги йирингчаларни изланг. • Гўдакнинг ҳаракатларини кўздан кечиринг. Гўдак ухлаётган бўлса, онасидан уни уйғотишини илтимос қилинг. Агар гўдак ҳаракат қилмаса, секин таъсир кўрсатинг. • Таъсир кўрсатганда ҳаракат қиладими? Таъсир кўрсаттишга қарамай ҳаракатсизми?	ГЎДАК ТИНЧ ҲОЛАТДА БЎЛИШИ КЕРАК
--	---	---

Қуйида ҳар бир белгини қай тариқа баҳолаш кераклиги тасвирланган.

СЎРАБ КЎРИНГ: Болани овқатлантиришда қийинчиликлар борми?

Онага бу саволни беринг. Онанинг берган ҳар бир маълумоти зарурдир. Туғилганидан эма олмаганлик сабаби чалалик ёки асфиксия асоратлари бўлиши мумкин. Дастлаб эмганда муаммолар бўлмаган, лекин ҳозир эма олмаган гўдакларда жиддий инфекциялар бўлиши мумкин. Бундай гўдаклар касалхонага юборилиши керак. Бундан ташқари, эмгандаги муаммолар куйидаги ҳолатларда ҳам бўлиши мумкин: гўдакни жуда тез-тез ёки кам эмизрилиши, она кўкраги учининг ёрилганлиги ёки яссилиги. Сиз бу ҳолатларни эмизиш жараёнида баҳолайсиз.

СЎРАНГ: Гўдакда шайтонлаш кузатилганми?

Онага шу саволни бериб кўринг. Онадан буни сўраётганингизда она учун тушунарли сўзларни ишлатинг. Масалан, она шайтонлашдан кўра, талваса, тиришиш ёки қотиб қолиш сўзларини тушуниши мумкин. Шайтонлаш вақтида қўл оёқларинг тиришишлари ёки ритмик ҳаракат қилишлари кузатилиши мумкин. Гўдакнинг нафас олиши тўхташи ёки кўкариши мумкин. Тананинг аъзолари ритмик ҳаракат қилиши, масалан, оғизнинг тортилиши ёки кипригини тез-тез қоқиши кузатилиши мумкин. Гўдак хушини йўқотиши мумкин.

ҚАРАБ КЎРИНГ: Нафас ҳаракатларининг минутдаги сонини сананг. Нафас тезлиги 60 дан ошган бўлса, такрор санаб кўринг.

Бирмунча каттароқ болада қилганингиздек, гўдак нафасининг қанчалик тезлигини санаб кўринг. Гўдаклар бирмунча каттароқ болаларга қараганда, одатда тезроқ нафас олади. Соғлом гўдак нафас ҳаракатларининг сони минутига одатда 50 мартадан ортиқроқ бўлади. Демак, бир минутдаги 60 та нафас гўдакнинг нафаси тезлашган, деб белгилаш учун чегара бўлиб ҳисобланади.

Биринча марта санаб кўрганингизда нафас ҳаракатларининг сони 60 та ёки ундан ортиқроқ бўлиб чиқса, санашни такрорланг. Бу муҳим, чунки гўдакларда нафас тезлиги аксари ўзгариб туради. Гўдак бола нафасни баъзан бир неча секунд тўхтатиб туриши, кейин бир мунча вақт давомида тез-тез нафас олиши мумкин. Иккинча санаш натижаси ҳам минутига 60 марта ёки ундан кўп бўлиб чиқса, демак, гўдакнинг нафаси тезлашган бўлади.

ИЗЛАНГ: Кўкрак қафаси яққол тортилиш борми?

Кўкрак қафасининг тортилиш-тортилмаслигини бирмунча каттароқ болада қандай текшириб кўрадиган бўлсангиз, гўдак болада ҳам буни худди шундай текшириб, излаб кўринг. Лекин кўкрак қафасининг салгина тортилиши гўдак бола учун одатдаги ҳолдир, чунки гўдаклар кўкрак қафасининг девори юмшоқ бўлади. Кўкрак қафаси сезиларли даражада тортилганида анча чуқур тушади ва яхши билиниб туради. Кўкрак қафасининг сезиларли даражада тортилиши пневмония белгисидир ва у гўдак бола учун жиддий муаммо бўлиб ҳисобланади.

ҚЎЛТИҚ ОСТИ ҲАРОРАТИНИ ЎЛЧАНГ (ёки ҳарорат кўтарилганми, пасайганми, пайпаслаб кўринг).

Иситма (қўлтиқ ости чуқурчасидан ўлчанган ҳароратнинг 37,5°C даражадан ёки тўғри ичакдан ўлчанган ҳароратнинг 38°C даражадан юқори бўлиши) – бола ҳаётининг дастлабки икки ойи ичида одатдан ташқари ҳодисадир. Гўдак болада иситма бўлса, бу – унда жиддий бактериал инфекция борлигини билдириши мумкин. Бунинг устига иситма жиддий бактериал инфекциянинг бирдан-бир, **ягона** белгиси бўлиши ҳам мумкин. Гўдак боланинг организми инфекция бошланганига тана ҳароратининг (аксилар ҳарорат) 35,5°C даражадан кўра пасайиши билан жавоб бериши ҳам мумкин.

Агар Сизда термометр бўлмаса, гўдак танасини ёки қўлтиқ ости чуқурчаси соҳасидан пайпаслаб кўриб, унинг қизиқ тургани ёки одатдан ташқари совуқ кетганини аниқланг.

КИНДИКНИ КЎЗДАН КЕЧИРИНГ: киндикнинг қизарган ва йиринг чиқаётган жойи борми?

Киндик одатда бир ҳафтадан сўнг тушади ва 15 кунларда битади. Киндикнинг учи қизарган ёки киндикдан йиринг оқаётган бўлиши киндик инфекциясидан далолат беради. Сепсисни олдини олиш мақсадида киндик инфекцияси ўз вақтида аниқлаш ва даволаш лозим.

ИЗЛАНГ: терида йирингчалар борми?

Бадан терисини бошдан-оёқ кўриб чиқинг. Теридаги йирингчалар – бу қизариб турган доғлар ёки ичида йиринг бўладиган пустикулалардир.

ҚАРАБ КЎРИНГ: гўдакнинг ҳаракатларини кузатинг, гўдак ўзи ҳаракат қиляптими? Ёки унга текканда ҳаракат қиляптими? Текканга қарамасдан ҳаракатсизми? Таъсир

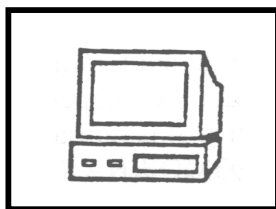
кўрсатганда ҳаракат қилиб, сўнгра тўхтайдими? Гўдак бутунлай ҳаракатсиз қоладими?

Гўдак болалар кўп вақтда аксари ухлаб ётади ва бу касаллик белгиси бўлиб ҳисобланмайди. Соғлом гўдак уйғоқлик вақтида ҳам онаси ва тиббий ходим гаплашаётган пайтда, бирмунча каттароқ боладан фарқ қилиб, одатда, уларга қарамайди.

Кўзини очмай (летаргик ҳолатда) ётган гўдак уйғонмайди, сергакланмайди ва одатдагича фаоллик кўрсатмайди. У қарахт бўлиб ётиши ва кўзғатиб кўрилганидан кейин ҳам шундай ётавериши мумкин. Агар гўдакнинг аҳволига баҳо берилаётган вақтда у уйғонмайдиган бўлса, уни уйғотиб кўришни онасидан илтимос қилинг. Онаси гапирганида ёки болани оҳистагина силтаб кўрганида, ё бўлмаса, ўзингиз чапак чалиб кўрганингизда бола уйғонадими-йўқми, қараб кўринг. Уйғонганича ётаверадими-йўқми, қузатиб кўринг.

Беҳуш ётган гўдакни уйғотиб бўлмайди. У баданига бирор нарса текканини ҳам, келаётган товушларни ҳам сезмайди.

Ўқитувчингиз гўдак ва бирмунча каттароқ болаларда нафас тезлашувини аниқлаш масалалари юзасидан такрорлаш машқини ўтказди.
--

МАШҚ А

1 қисм – Видеофильм

Сиз гўдакларни аҳволини баҳолаш тўғрисида видеофильмни кўрасиз. Унда гўдаклар аҳволига жиддий бактериал инфекция бор-йўқлиги хусусида қай тарика баҳо бериш кераклиги намоиш этилади ва айрим белгилар мисол қилиб кўрсатилади.

2 қисм – Фотосуратлар

Буклетдаги 60 - 62 рақамли фотосуратларни диққат билан кўриб чиқинг. Ҳар бир фотосурат хусусида келтирилган изоҳларни қўйинг.

60- фотосурат: Гўдакнинг одатдаги киндиги.

61- фотосурат: Киндикдаги қизариш қорин терисига ҳам ўтган.

62- фотосурат: Бадан терисидаги кўпгина йирингчалар.

63 – 65 - рақамли фотосуратларни диққат билан кўриб чиқинг. Шу гўдакларнинг ҳар бири хусусида киндикнинг аҳволига берган баҳоингизни белгилаб қўйинг (✓).

Киндик	Одатдаги кўриниши	Киндикнинг қизаргани ёки ундан йиринг оқаётгани
63- фотосурат		
64- фотосурат		
65- фотосурат		

Видеофильм ва фотосуратлар гуруҳда муҳокама қилиб чиқилади.

1.2. БАРЧА БЕМОР ГЎДАКЛАРНИ ЎТА ОҒИР КАСАЛЛИК ВА МАҲАЛЛИЙ БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯ БЎЙИЧА ТАСНИФЛАНГ

Барча касал гўдакларни жиддий бактериал инфекция бўйича таснифланг. Гўдак боладаги белгиларни қуйида кўрсатилган белгилар билан солиштириб кўринг ва тўғри келадиган таснифни танлаб олинг. Гўдакда юқори қатордаги белгиларнинг бирортаси бўлса, ЎТА ОҒИР КАСАЛЛИК таснифни танланг. Агар гўдакда иккинчи қатордаги белгиларнинг бирортаси бўлса, МАҲАЛЛИЙ БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯ таснифни олади. Юқорида икки қатордаги белгиларнинг бирортаси ҳам бўлмаган гўдак бактериал инфекция бўйича ЎТА ОҒИР КАСАЛЛИК ЁКИ МАҲАЛЛИЙ ИНФЕКЦИЯ ЭХТИМОЛИ КАМ таснифни олади.

БЕЛГИЛАРИ	ТАСНИФЛАНГ	ДАВОЛАШ (Касалхонага юборишдан олдинги шошилиш даволаш ажратиб кўрсатилган)
Қуйидагилардан биттаси бўлса ҳам: • Шайтонлаш ёки • Ёмон овқатланади ёки • Тезлашган нафас (минутига 60 ва ундан кўпроқ) ёки • Кўкрак кафасини кучли тортилиши ёки • Ҳаракат фақат қўзғатганда бор ёки қўзғатганда ҳам ҳаракати йўқ ёки • Тана ҳарорати 37,5°C* ва ундан юқори ёки • Тана ҳароратининг пастлиги (35,5°C* ва ундан паст) ёки • Киндик атрофидаги қизариш 1 см дан ортиқ, шиш ва ҳидли йиринг бор	ЎТА ОҒИР КАСАЛЛИК	• Антибиотикнинг биринчи дозасини мускул орасига юборинг • Гипогликемиянинг олдини олинг • ЗУДЛИК билан касалхонага юборинг** • Касалхонага етиб боргунча гўдакни қандай қилиб иссиқ сақлаш бўйича онага маслаҳат беринг
• Киндикда йирингли ажралма бор ёки киндик қизарган ёки • Терида йирингли тошмалар	МАҲАЛЛИЙ БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯ	• Мос келадиган оғиз орқали бериладиган антибактериал препаратни беринг • Онага маҳаллий инфекцияни уй шароитида даволашни ўргатинг • Онага гўдакни уй шароитида парвариш қилиш бўйича маслаҳат беринг • Кейинги кузатув 2 кундан кейин
• Ўта оғир касаллик ёки маҳаллий бактериал инфекция белгилари йўқ	ЎТА ОҒИР КАСАЛЛИК ЁКИ МАҲАЛЛИЙ ИНФЕКЦИЯ ЭХТИМОЛИ КАМ	• Онага гўдакни уй шароитида парвариш қилиш бўйича маслаҳат беринг

* Бу аксилляр ҳарорат кўрсаткичи. Ректал ҳарорат тахминан 0,5°C юқори.

** Гўдакни касалхонага юборишнинг иложиси бўлмаса, Болалар касалликларини интегрирлашган усулда олиб бориш дастурининг Бемор гўдакни олиб бориш модулидаги «Касалхонага юборишнинг иложиси бўлмаганда» қисмига қаранг .

ЎТА ОҒИР КАСАЛЛИК

Ана шундай таснифга хос белгилари бўлган болада ўлимга ҳам олиб бора оладиган оғир касаллик бўлиши мумкин ва у ўлим хавфини ошириши мумкин. Гўдакда вақтидан олдин туғилиш асоратлари, туғилгандаги камвазник ёки асфиксия ва пневмония, сепсис ёки

менингит жиддий инфекция бўлиши мумкин. Бундай инфекцияларни гўдакда бир-биридан фарқ қилиш қийин. Гўдакни олиб боришда қабул қилинадиган биринчи қарори учун уларни фарқлашнинг ҳожати ҳам йўқ.

Гўдакда ЎТА ОҒИР КАСАЛЛИКка ишора қиладиган бирор белги бўлса, у зудлик билан касалхонага юборишга муҳтож бўлади. Уни касалхонага юборишдан олдин мускул орасига юбориладиган антибиотикнинг биринчи дозасини беринг. Гипогликемиянинг олдини олиш учун кўкрак сути ёрдамида, ёки унинг йўқлигида шакар аралаштирилган сув ёрдамида даволанг. Гўдак эма олмаётган ҳолатда кўкрак сутини назогастрал зонд орқали юборинг. Гўдакни иссиқ тутиш тўғрисида онасига маслаҳат бериш жуда муҳим. Гўдак ўз тана ҳароратини бирдек сақлаб туриши қийин. Ҳарорат пасайиб кетишининг ўзи гўдакка ҳалокатли таъсир кўрсатиши мумкин.

МАҲАЛЛИЙ БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯ

Ана шундай тасниф берилган гўдакларда киндик инфекцияси ёки тери инфекцияси бўлади. Бунинг давоси — тегишли антибактериал препаратларни 5 кун мобайнида ичириб туришни буюришдир. Она маҳаллий инфекцияга уйда ҳам даво қилиши ва гўдакни парваришлаб бориши керак. Кейинги текширув учун ва боланинг аҳволи яхшиланаётганини тасдиқлаб олиш учун 2 кундан сўнг у тиббий муассасага яна келиши керак. Бактериал инфекциялар гўдакларда тез зўрайиб кетиши мумкин.

ЎТА ОҒИР КАСАЛЛИК ЁКИ МАҲАЛЛИЙ ИНФЕКЦИЯ ЭҲТИМОЛИ КАМ

Агар гўдак ҳолатини баҳолаш вақтида юқоридаги белгилар топилмаса, унинг ҳолати ЎТА ОҒИР КАСАЛЛИК ЁКИ МАҲАЛЛИЙ ИНФЕКЦИЯ ЭҲТИМОЛИ КАМ деб таснифланади. Онага гўдакни уйда парваришлаш ҳақида маслаҳат беринг.

1.3. САРИҚЛИКНИ БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ

Сариқлик соғлом чақалоқларнинг 50% дан ортиғида ва чала туғилган чақалоқларнинг 80% да пайдо бўлади. Кўп ҳолатларда сариқлик оддий ҳолат бўлиб, ҳаёт учун хавфли эмас. Бундай сариқлик физиологик сариқлик деб номланади. Сариқлик пайдо бўлишининг сабаби чақалоқ қонидаги эритроцитлар ташқи қобиғининг бузилишидир. Бу вақтда эритроцитлар ичидан билирубин моддаси ажралиб чиқади. Билирубин тери ва шиллик пардаларнинг сарғайишига сабаб бўлади. Гўдакларда жигар функциясининг сустлиги сабабли билирубин моддаси организмдан аста-секинлик билан чиқиб кетади. Оғир сариқлик қондаги билирубин моддасининг миқдори юқори бўлганда юзага келади. Сариқлик тананинг бош қисмидан бошланиб, билирубин моддасининг ортишига қараб тананинг пастки қисмига тарқалади. Масалан, қон касаллиги ёки сепсис билан касалланган гўдакларда кўп миқдорда билирубин ажралиб чиқиши мумкин. Камвазн (туғилгандаги вазни 2500 граммдан кам), чала туғилганларда ёки ёмон овқатланаётган ва ахлат ажралиб чиқармаётган чақалоқларда билирубин суст ажралиб чиқади. Билирубин моддасининг ортиб кетиши бош миясининг захарланишига олиб келади.

Сариқлик - бу тери ва шиллик қаватларнинг сарғайишидир. Кўп гўдакларда, айниқса ой кунига етмай туғилган гўдакларда (туғилгандаги вазни 2,5 кг дан паст бўлган ёки 37 ҳафтадан кичик бўлган чақалоқларда) сариқлик ҳафта мобайнида давом этиши мумкин. Бундай сариқлик одатда ҳаётнинг 3-4-кунларида пайдо бўлиши мумкин. Бунинг сабаби гўдак жигарининг функцияси яхши етилмаганлиги ва ҳосил бўлган билирубинни организмдан тўлиқ чиқара олмаслиги бўлиши мумкин. Бу сариқлик ой кунига етилиб туғилган гўдакларда 2 ҳафталикда ва ой кунига етмай туғилган гўдакларда 3 ҳафталик ёшида қайтади. Бундай сариқлик даволанишни талаб қилмайди.

Биринчи кундан пайдо бўлган сариқлик асосида касаллик сабаблари бўлиши мумкин. Гўдакнинг қўл қафтлари ва оёқларидаги сезиларли сариқлик дарҳол даволашни талаб қилади. Даволанмаган гўдакларда сариқликни бош мияга таъсири кузатилиши мумкин. Агар вазни нормал туғилган гўдакларда сариқлик 2 ҳафта ёки ундан ортиқ, кичикроқ гўдакларда 3 ҳафта ва ундан ортиқ кузатилса, бундай сариқликни чуқурроқ текшириш зарур.

ГЎДАКНИ САРИҚЛИККА ТЕКШИРИНГ

Ҳар бир гўдакни сариқликка текширинг. Сариқликка текширишни табиий ёруғликда ўтказиш зарур. Сариқликни текшириш учун бармоғингиз билан гўдакнинг пешана терисини босиб кўринг. Бармоғингизни олганингизда терида сариқлик аломати борми? Агар сарғайиш бўлса, демак, гўдакда сариқлик бор. Сариқликнинг оғирлигини баҳолаш учун бу жараённи қўл панжалари ва оёқларида текширинг.

КЎЗДАН КЕЧИРИНГ, ҲИС ЭТИНГ	
Агар сариқлик бўлса, СЎРАНГ: • Қачон биринчи марта сариқлик пайдо бўлган?	• Сарғайиш борми (кўз оқлигининг ёки тери қопламларининг сариқ ранги)? • Қафт ва оёқ тагларининг сарғайиши борми?

БЕЛГИЛАР	ТАСНИФЛАНГ	ДАВОЛАНГ (Касалхонага юборишдан олдинги шошилишч даволаш ажратиб кўрсатилган)
• Ҳар қандай сариқлик, агар ёши 24 соатдан кам бўлса, ёки • Ёшидан қатъий назар, кафтлар ва оёқ тагларидаги сариқлик	ОҒИР САРҒАЙИШ	• Гипогликемиянинг олдини олинг • ЗУДЛИК билан касалхонага юборинг • Касалхонага етиб боргунча гўдакни қандай қилиб иссиқ сақлаш бўйича онага маслаҳат беринг
• Ёши 24 соатдан ўтганда пайдо бўлган сариқлик ВА • Кафтларда ва оёқ тагларида сариқлик йўқ	САРҒАЙИШ	• Гўдакни уй шароитида парвариш қилиш бўйича онага маслаҳат беринг • Агар кафт ва оёқ тагларида сариқлик пайдо бўлса, дарҳол қайта мурожаат қилиш кераклигини онага тушунтиринг • Агар гўдакнинг ёши 14 кундан ортиқ бўлса, текшириш учун касалхонага юборинг • Кейинги кузатув 1 кундан кейин
• Сариқлик йўқ	САРҒАЙИШ ЙЎҚ	• Гўдакни уй шароитида парвариш қилиш бўйича онага маслаҳат беринг

Ҳаётнинг биринчи 24 соатида гўдакдаги пайдо бўлган сариқликни ОҒИР САРҒАЙИШ деб таснифлаш керак. Қўл кафти ва товонида пайдо бўлган сариқлик ҳам ОҒИР САРҒАЙИШ деб таснифланади.

24 соатдан кейин пайдо бўлган ва қўл кафтлари ва товонларида сарғайиш аломатлари бўлмаса, САРҒАЙИШ деб таснифланади.

Агар гўдак ёши 14 кундан юқори бўлиб, САРҒАЙИШ таснифи бўлса, касалхонага баҳолашга юборилади.

Агар гўдакда сарғайиш аломатлари бўлмаса, САРҒАЙИШ ЙЎҚ деб таснифланади.

1.4. ДИАРЕЯНИ БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ

Она боласида ичкетар бўлиб қолди, деб айтадиган бўлса, диареяни баҳоланг ва таснифланг. Эмизиб боқиладиган бола ичининг одатдагича тез-тез ёки суяқ бўлиб келиб туриши диарея эмас. Эмизиб боқиладиган боланинг ахлати одатдагидан кўра суяқ ёки тез-тез келаётганига қараб диареяни билиб олиши мумкин. Бундай баҳолаш бир қадар каттароқ ёшдаги болалар диареясини баҳолашга ўхшайди, фарқи фақат шуки, чанқоқлик белгиси баҳоланмайди. Сабаби, гўдакларда чанқоқликни очликдан фарқ қилиб бўлмайди.

СЎРАБ КЎРИНГ: Гўдакда диарея борми?

БОР БЎЛСА, КЎЗДАН КЕЧИРИНГ ВА ҲИС ЭТИНГ:

- Гўдакнинг умумий аҳволига қаранг:

Гўдак:

- Ўзи мустақил ҳаракат қиладими?
- Таъсир курсатилганда ҳаракат қилиб, кейин ҳаракати тўхтаб қоладими?
- Таъсир кўрсатилганга қарамай ҳаракати йўқми?
- Беговта ёки бетоқатми?

- Қараб кўринг, кўзлари киртайганми?

- Қорин тери бурмасининг реакциясини текширинг.

Тери бурмаси:

- жуда секин (2 секунддан ортиқ) текисланади
- секин (2 секундгача) текисланади

ДИАРЕЯНИ ТАСНИФЛАНГ

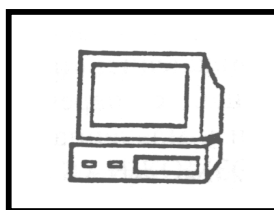
Диарея катта ёшли болада қандай таснифланса, гўдак болада ҳам худди шундай таснифланади. Гўдакдаги белгиларни қуйида санаб ўтилган белгилар билан солиштириб кўринг ва сувсизланиш даражасига оид бир таснифни танланг.

БЕЛГИЛАР	ТАСНИФ	ДАВОЛАШ (Касалхонага юборишдан олдинги шовилинч даволаш ажратиб кўрсатилган)
Қуйидаги белгилардан иккитаси бўлса: • Фақат таъсир кўрсатганда ҳаракат қиладиган ёки таъсир кўрсатишга қарамай ҳаракатсиз • Кўзлари киртайган • Тери бурмаси жуда секин текисланади	ОҒИР СУВСИЗЛАНИШ	Агар гўдакда бошқа оғир таснифлар бўлмаса: • Оғир сувсизланишни даволаш учун В режадан фойдаланинг ЁКИ Агар гўдакда бошқа оғир таснифлар бўлса: • ЗУДЛИК билан гўдакни онаси билан касалхонага юборинг. Касалхонага боргунча онаси болага ОРВнинг паст осмолар эритмасини тез-тез ичириб кетиши лозим • Онага эмизшни давом эттириши кераклигини тушунтиринг
Қуйидаги белгилардан иккитаси бўлса: • Беговта ёки бетоқат • Кўзлари киртайган • Тери бурмаси секин текисланади	ЎРТАЧА СУВСИЗЛАНИШ	• Ўртача сувсизланишда кўкрак сути билан боқишни давом эттиринг ва суяқлик беринг (Б режа) Агар гўдакда бошқа оғир таснифлар бўлса : ▪ ЗУДЛИК билан гўдакни онаси билан касалхонага юборинг. Касалхонага боргунча онаси болага ОРВнинг паст осмолар эритмасини тез-тез ичириб кетиши лозим ▪ Онага эмизшни давом эттириши кераклигини тушунтиринг • Онасига қачон зудлик билан қайта мурожаат қилиш кераклигини тушунтиринг • Кейинги кузатув аҳволи яхшиланмаса 2 кундан кейин
• Ўртача ёки оғир сувсизланиш деб таснифлаш учун белгилар етарли эмас	СУВСИЗЛАНИШ ЙЎҚ	• Диареяни даволаш учун уй шароитида суяқлик беринг ва кўкрак сути билан боқишни давом эттиринг (А режа) • Онасига қачон зудлик билан қайта мурожаат қилиш кераклигини тушунтиринг • Кейинги кузатув аҳволи яхшиланмаса 2 кундан кейин

Гўдак Ёзув Шаклидан фойдаланиш

Қуйида Гўдак Ёзув Шаклининг бир қисми келтирилган. Унинг устки бўлими Бемор Бола Ёзув Шаклидаги билан бир хил. Кейинги бўлимлари ЎТА ОҒИР КАСАЛЛИК, МАҲАЛЛИЙ БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯ, САРИҚЛИК ва ДИАРЕЯ учун мўлжалланган. Эътибор беринг, гўдак учун умумий хавф белгилари йўқ. Қуйида келтирилган мисолни ўрганиб чиқинг. Бу формада Эркин исмли гўдак боланинг аҳволини баҳолаш ва таснифлаш натижаларининг бир қисми кўрсатилган.

0 ДАН 2 ОЙГАЧА БЎЛГАН БЕМОР ГЎДАКНИ ОЛИБ БОРИШ	
Иسمи <u>Эркин</u> Ёши <u>5 кун</u> Оғирлиги <u>2,9</u> кг Ҳарорати <u>37,2° С</u> СЎРАБ КЎРИНГ: Болада қандай муаммолар бор? <u>Тошма</u> Биринчи келиши <u>v</u> Такрорий келиши _____ БАҲОЛАНГ (Бор симптомларнинг айланага ўранг) ТАСНИФЛАНГ	
ЎТА ОҒИР КАСАЛЛИК ВА МАҲАЛЛИЙ ИНФЕКЦИЯ ЭҲТИМОЛИНИ ИЗЛАБ КЎРИНГ	
- Гўдакни овқатланишида қийинчиликлар борми? - Гўдакда шайтонлаш бўлдими?	- Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига 44 та. Нафас олиш сони 60 дан ошган бўлса, қайта сананг__ та. Нафас тезлашганми? - Қўрак қафасининг ичига кучли тортилиб турганини изланг. - Иситма борлиги (37,5°C ва бундан юқори) - Ҳарорат пасайиб кетгани (35,5°C дан паст). - Қиндикни қараб кўринг. Қизариб, йирингли сув оқаётган жойи борми? Терида йирингчалар бор-йўқлигини қаранг. - Боланинг ҳаракатларини кузатиб кўринг. Таъсир кўрсатганда ҳаракат қиладими? Таъсир кўрсатишга қарамай ҳаракатсизми?
САРИҚЛИК БОРЛИГИНИ ТЕКШИРИНГ Агар Сариклик бўлса, СЎРАНГ Қачон биринчи марта сарғайиш пайдо бўлди?	
- Сарғайиш борми (кўз оқлигининг ёки тери қопламларининг сарик ранги)? - Кафтлар ва оёқ тағларининг сарғайиши борми?	
ГЎДАКДА ДИАРЕЯ БОРМИ? ҲА__ ЙЎҚ__√__ - Гўдакнинг умумий аҳволига қаранг. Гўдак: - Ўзи мустақил ҳаракат қиладими? - Таъсир кўрсатганда ҳаракат қилиб, кейин ҳаракати тўхтаб қоладими? - Таъсир кўрсатишга қарамай ҳаракати йўқми? - Гўдак безовта ва бетокатми? - Изланг кўзлари киртайганми? - Қориндаги тери бурмаларининг реакциясини текширинг. Бурма: - Жуда секин (2 секунддан кўп) текисланыптими? - ёки секин?	

МАШҚ Б

Ушбу машқда кузатиш натижаларини шаклга киритасиз. Сиз **ЎТА ОҒИР КАСАЛЛИК ЁКИ МАҲАЛЛИЙ БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯ, САРИҚЛИК, ДИАРЕЯ** касалликларни таснифлайсиз.

Тренердан 7 та тоза ГЎДАК ҳақида Ёзувлар Шаклини олиб тўлдилинг. Ўз буклетингиздаги гўдак схемасидан фойдаланинг.

Ҳар бир ҳолни таснифлаш учун:

1) Гўдакнинг исмини Ёзув Шаклига ёзиб қўйинг;

2) Мазкур ҳол тасвирини ўкиб чиқинг. Гўдакнинг ёши, вазни, танасининг ҳарорати ва муаммосини ёзиб қўйинг. «Биринчи ташриф» («Биринчи келиши») деб белгилаб қўйинг. (Ушбу машқда ҳамма гўдаклар тиббий муассасага биринчи марта олиб келинган, деб ҳисобланади.)

3) Баҳолаш натижаларини Ёзув Шаклига ёзиб қўйинг.

4) Боланинг касаллигини гумондаги **ЎТА ОҒИР КАСАЛЛИК ЁКИ МАҲАЛЛИЙ БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯ, САРИҚЛИК ЭҲТИМОЛИ** ва **ДИАРЕЯ** бўйича таснифланг.

5) Сўнгра кейинги ҳолга ўтинг.

1- ҳол. Олим

Олим 3 ҳафтали, уй шароитида туғилди. Оғирлиги 3,5 кг. Танасининг ҳарорати 36,5°C даража. Бола нафас олишга қийналаётгани учун уни тиббий муассасага олиб келишган. Тиббий ходим биринчи галда бу гўдакда **ЎТА ОҒИР КАСАЛЛИК ВА МАҲАЛЛИЙ БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯ** бормикин, деб текшириб кўрди. Онасининг гапларига қараганда, Олимда шайтонлаш ҳодисалари бўлмаган. Тиббий ходим санаб кўриб, боланинг минутига 74 мартадан нафас олаётганини аниқлади. У санокни такрорлади. Кейинги санок натижасида нафас ҳаракатларининг сони минутига 70 марта бўлиб чиқди.

Тиббий ходим Олимда кўрак қафасининг енгил тортилишини аниқлади. Бола фақат таъсир кўрсатганда қимирлайди. Киндиги одатдагича ва баданининг терисида йирингчалар йўқ. Болада сариқлик ва диарея йўқ.

2- ҳол. Хилола

Хилола 1 ҳафталик. Оғирлиги 3,4 кг. Қўлтиқ ости ҳарорати 37°C даража. Бу қизчанинг баданига тошма тошиб кетгани учун уни онаси тиббий муассасага олиб келган. Тиббий ходим гумондаги ўта оғир касаллик ва маҳаллий бактериал инфекция белгиларини баҳолаб чиқди. Онаси қизчада шайтонлаш ҳодисалари бўлгани йўқ, деб айтди. Нафас ҳаракатларининг сони минутига 55 та. Қизча кўрак қафасининг тортилиши йўқ. Киндиги одатдагича (нормал ҳолда).

Тиббий ходим қизчанинг бутун баданини текшириб кўриб, сонларининг терисида қизил тошмалар ва кам сонли майда йирингчалар борлигини топди. Хилола уйғоқ, летаргик ҳолатда эмас, ҳаракатлари одатдагича. Бу қизчада сариқлик ва диарея йўқ.

3- ҳол. Бахтиёр

Кичкина чақалоқ - Бахтиёр роса икки ҳафта илгари туғилган. Оғирлиги 2,5 кг. Қўлтиқ ости ҳарорати 36,5°C даража. Онасининг гапларига қараганда бу бола ой-куни етмасдан уй шароитларида туғилган ва туғилганида унинг бошқа болаларидан кўра кичикроқ бўлган. Боланинг киндиги инфекцияланиб қолганидан онаси ҳавотирда. Онаси болада шайтонлаш ҳодисалари бўлгани йўқ, деб айтди. Тиббий ходим бола нафас ҳаракатларининг сонини аниқлади ва унинг минутига 55 марта нафас олаётганини топди. Болада кўрак қафасининг тортилиши йўқ. Киндик ҳалқасидан бир оз йиринг оқиб турибди, киндик учи озроқ қизарган. Тиббий ходим боланинг бутун баданини текшириб кўриб, терисида йирингчалар борлигини топмади. Бола уйғоқ ва кайфияти яхши. Унинг ҳаракатлари одатдагича. Бахтиёрда диарея йўқ.

4-ҳол. Азим

Азим 1 ҳафталик. Вазни 2,2 кг. Аксилляр тана ҳарорати 36,5°C. Онаси Азимни танасининг ранги ўзгарганлигини сезганлиги учун олиб келди. Тиббий ходим биринчи галда бу гўдакда ўта оғир касаллик ва бактериал инфекция бормикин, деб текшириб кўрди. Онаси Азимда талваса бўлмаганлигини айтди. Бола минутига 58 марта нафас оларди. Кўкрак қафасининг тортилиши йўқ. Киндиги тоза. Тиббий ходим танасини назорат қилганда терисини, оёқ ва қўл панжаларини, кўзини сарғайишини кузатди. Болада диарея аломатлари йўқ.

5-ҳол. Аниса

Аниса 10 кунлик. Вазни 3,2 кг. Аксилляр тана ҳарорати 36,5°C. Онасининг айтишича Аниса ўзини яхши ҳис қилаяпти, лекин биринчи кунларданоқ кўзининг сариқлиги бор ва шу кунгача сариқлик сақланиб келаяпти. Тиббий ходим бу гўдакда ўта оғир касаллик ва маҳаллий бактериал инфекция бормикин, деб текшириб кўрди. Онаси қизида тутқаноқ бўлмаган ва яхши эмаяпти деди. Нафас олиши минутига 55. Кўкрак қафасининг тортилиши йўқ. Киндиги тоза. Танасида йиринглар йўқ. Ҳақиқатдан ҳам кўзида сарғайиш бор, лекин қўл ва оёқ панжаларида сарғайиш йўқ. Анисада диарея аломатлари йўқ.

6 ҳол. Жаннат

Жаннат 7 ҳафталик. Тана вазни 3 кг. Аксилляр тана ҳарорати 36,4°C. Онаси Жаннатда диарея аломатлари борлиги учун олиб келди. Тиббий ходим бу гўдакда ўта оғир касаллик ва бактериал инфекция бормикин, деб текшириб кўрди. Онасининг айтишича болада шайтонлаш бўлмади ва яхши эмаяпти. Нафас олиши минутига 58 та. Бола онасининг қўлида ухлаётган эди, йўргакдан ечганида уйғонди. Кўкрак қафасининг енгил тортилиши кузатилаяпти. Киндиги қизил эмас, йиринг ажралмаяпти. Йўргак теккан жойларда тошмалар бор, лекин танасида йирингли тошмалар йўқ. Сариқлик аломатлари йўқ. Жаннат қўл - оёқларини ҳаракат қилиб йиғлаяпти. Тиббий ходим онасидан диарея ҳақида сўраганда, касаллик 3 кун олдин бошланган деди. Жаннат йиғлашда давом этаяпти. Онаси кўкракни бергандан сўнг йиғидан тинди. Кўкракни эмишдан тўхтагандан сўнг яна йиғлай бошлади. Кўзлари киртайган эмас. Текшириб кўрилганида терисининг бурмалари секинлик билан текисланади.

7 ҳол. Озода

Озода 6 ҳафталик. Оғирлиги 4,2 кг. Аксилляр тана ҳарорати 36,5°C даража. Қизча ич кетар бўлиб қолгани учун онаси уни тиббий муассасага олиб келган, у жуда бетоб бўлиб кўринади. Тиббий ходим қизчада шайтонлаш бўлдими, деб сўраб кўрганида онаси “йўқ, бўлмади”, деб жавоб берди. Тиббий ходим санаб кўриб, қизчанинг минутига 50 мартадан нафас олаётганини аниқлади. Озоданинг кўкрак қафасида тортилиш йўқ. Киндиги қизарган ва йиринг оқаётгани

ҳам йўқ. Қизчанинг баданида йирингчалар йўқ. Озода кўрик пайтида ҳаракатсиз ва фақат таъсир кўрсатганда озроқ қимирлади. Тери ва кўзлари нормал.

Эслатма: Шу 7 нафар гўдакнинг Ёзув Шакллари сақлаб қўйинг.

Уларнинг аҳволини баҳолаш, таснифлаш ва уларга даво белгилаш ишларини бу модулда Сиз кейинчалик давом эттирасиз.

Бу машқни бажариб бўлганингиздан кейин ўз жавобларингизни ўқитувчи билан муҳокама қилиб чиқинг.

1.5. СЎНГРА, ОВҚАТЛАНИШ МУАММОЛАРИ ЁКИ КАМВАЗНЛИК БОРМИ, ТЕКШИРИБ КЎРИНГ

Гўдак боланинг яхши униб-ўсиб бориши учун уни тўғри ва бекаму-кўст овқатлантириш керак. Болани гўдаклик вақтида нотўғри овқатлантириш бутун умрига таъсир қилиши мумкин. Боланинг нечоқлик яхши униб-ўсаётганига оғирлигининг ёшига нисбатини аниқлаш йўли билан баҳо берилади. Боланинг овқатланишини яхшилаш зарур бўлса, бундай имконга эга бўлиш учун унинг овқатланиши ва вазнига, яъни танасининг оғирлигига баҳо бериш жуда муҳим.

Гўдак болани овқатлантириб боришнинг энг яхши усули уни фақат эмизиб боқишдир. Фақат эмизиб боқиш деган гап бола фақат кўкрак эмади ва бошқа ҳеч қандай қўшимча овқат, сув ёки бошқа ичимликлар олмайди, деган маънони билдиради. (Дори препаратлари бундан мустасно).

Гўдакни фақат эмизиб боқиш унинг жуда яхши овқатланиб боришини таъминлайди ва болани турли касалликлардан ҳимоя қилади. Болани фақат эмизиб боқиш унинг униб-ўсиб бориши учун энг яхши шароитларни таъминлаб беришини оналар тушуниб олишса, улар ўз болаларини кўпроқ эмизиб боқадиган бўлишар, балки. Улар болаларнинг яхши униб-ўсиб боришига шароит яратиб бериш учун гўдакни фақат эмизиб боқишни қийинлаштирадиган ёки мушкул қилиб қўядиган ижтимоий ёки шахсий сабабларга қарамай, фарзандини фақат эмизиб боқиб боришга жазм қилишар, балки.

Гўдакнинг овқатланишига баҳо беринг. Биринчи қисмида Сиз онага саволлар бериб, суриштириб кўрасиз. Болани овқатлантиришга онада қийинчиликлар бор-йўқлигини, гўдак боланинг қанчадан ва нечоқлик тез-тез овқатланиб туришини аниқлаб олишингиз керак. Боланинг оғирлиги ёшига тўғри келиш-келмаслигини ҳам аниқлаб олишингиз лозим.

Баҳо бериш ишининг иккинчи қисмида, агар болада кўкрак эмишига ҳалал берадиган муаммолар бўлса ёки унинг оғирлиги ёши учун кам бўлиб чиқса, боланинг қай тариқа эмизилишига баҳо беришингиз керак.

1.5.1. БОЛАНИНГ ОВҚАТЛАНИШИ ВА ВАЗНИНГ ЁШИГА МОСЛИГИНИ АНИҚЛАНГ. ОҒИЗДА ОҚАРИШ (МОЛОЧНИЦА) БОР ЁКИ ЙЎҚЛИГИНИ АНИҚЛАНГ

СЎНГРА ЭМИЗИШДА ҚИЙИНЧИЛИКЛАР ЁКИ ЁШ БЎЙИЧА КАМВАЗНЛИК БОРМИ, АНИҚЛАНГ

Агар гўдакни касалхонага юборишга кўрсатмалар бўлмаса:

СЎРАБ КЎРИНГ: ■ Гўдак эмадими? Агар эмадиган бўлса, 24 соатда неча маҳал? ■ Гўдак одатда бошқа овқат ёки суюқликлар олиб турадими? ■ Гўдакни овқатлантиришда Сиз нимадан фойдаланасиз?	КЎЗДАН КЕЧИРИНГ, ЭШИТИБ КЎРИНГ, ҲИС ЭТИНГ ■ Вазнининг ёшга мослигини аниқланг ■ Қаранг, гўдак оғзида яралар ва оқариш борми?
--	--

СЎРАБ КЎРИНГ: Гўдак кўкрак эмадими? Агар эмадиган бўлса, 24 соатда неча маҳал?

Гўдак болани кундузи ҳам, кечаси ҳам, у неча маҳал ва қанчалик узок истаса, шунчалик узок эмизиб туриш тавсия этилади. 24 соат давомида ҳисоблаганда бу 8 марта ва бундан кўпроқ эмизилиши керак.

СЎРАБ КЎРИНГ: Бола одатда бошқа овқат ёки суюқликлар олиб турадими? Агар олса, кунига неча марта?

Гўдак бола фақат кўкрак эмиб овқатланиши керак. У, масалан, бошқа сут, мева суви, чой, суюқ бўтқа ёки ҳатто сув сингари қандай бўлмасин бошқа бирор хил овқат ёки суюқлик оладими, аниқланг. Буларни бола нечоқлик тез-тез ва қанчадан олади, сўраб кўринг. Сиз, бола асосан эмизиб боқиладими ёки кўпроқ бошқа овқат билан боқиладими, шуни аниқ билиб олишингиз керак.

СЎРАБ КЎРИНГ: Гўдакни овқатлантиришда Сиз нимадан фойдаланасиз?

Агар бола бошқа овқат ёки суюқлик оладиган бўлса, бунда она шишача ишлатадими ёки пиёлами, аниқлаб олинг.

КЎЗДАН КЕЧИРИНГ: Боланинг оғирлиги ёшига тўғри келиш-келмаслигини аниқланг.

Боланинг оғирлиги ёши учун кам ёки кам эмаслигини аниқлаш учун бола оғирлигининг ёшига нисбатини ифодаловчи графикдан фойдаланинг. Гўдак боланинг оғирлигини аниқлаш учун оғирлиги ёши учун кам чизигидан фойдаланиш керак.

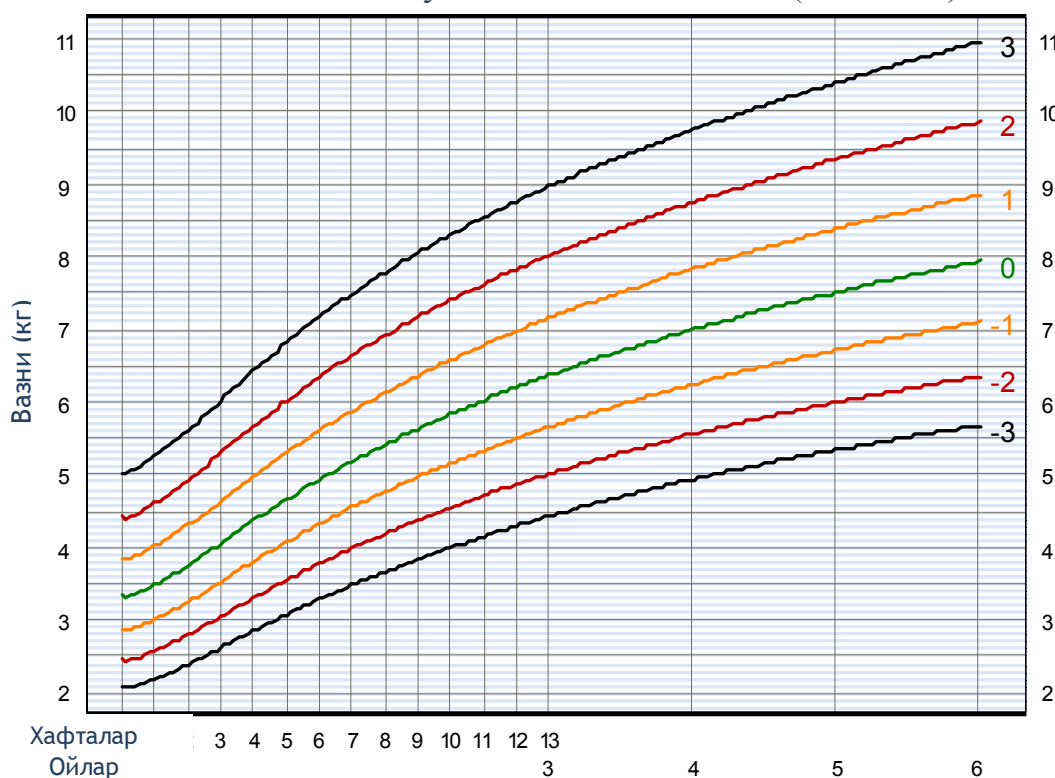
Гўдак болаларнинг ёши одатда ҳафталар ҳисобида ифодаланишини унутманг, лекин графикда боланинг ёши ойлар ҳисобида кўрсатилади. Оғирлиги ёши учун кам гўдакларнинг баъзилари туғилишида вазни кам бўлган. Баъзилари туғилганидан кейин вазнига етарли вазн қўшиб бормаган. Эҳтимол, гўдакнинг кам вазнлиги кўкрак билан боқишдаги муаммолар билан боғлиқ.

КЎРИНГ: Оғиз оқармаси (молочница) борми?

Боланинг оғзини очиб, тили ва лунжларининг ички юзасини қараб кўринг. Оқарма лунжларнинг ички юзасидаги сут лахталари ёки тилдаги қалин оқ карашга ўхшаб кўзга ташланади. Ана шундай оқ карашни артиб кўринг. Оқ доғлар боланинг оғзида қолаверади.

Ўғил болалар

Вазни ёшга мослиги. Туғилишдан – 6 ойгача (Z-индекс)

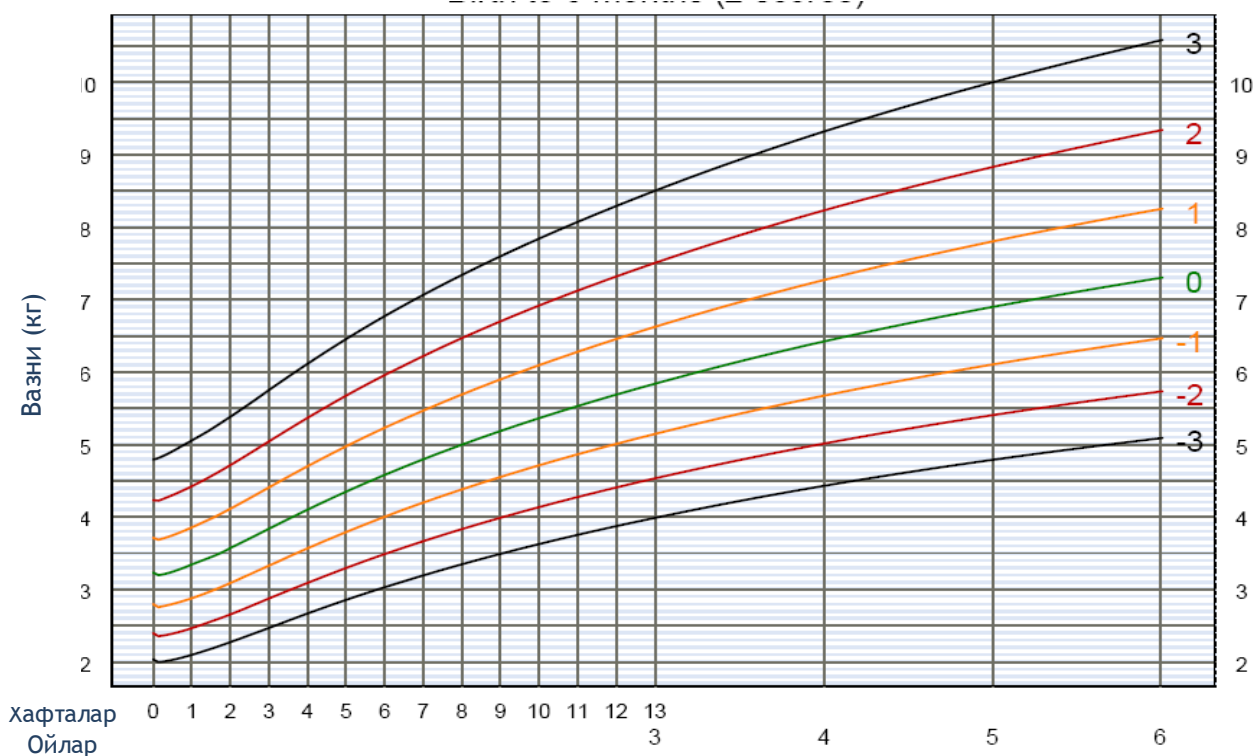
Ушбу “Вазни ёшга мослиги” жадвали вазннинг ёшга мослигини медианага (“0” рақамли чизик) нисбатан таққослаб беради.

• “Вазни ёшга мослиги” “-2” чизигидан пастда бўлса болада “камвазглик” Бор

• “-3” пастда бўлса болада озиқланишнинг оғир бузилиши бор. Бундай болаларда ЎТА озғинлик белгилари ёки квашиоркор (болалар пеллаграси) бўлиши мумкин

Қиз болалар

Вазни ёшга мослиги. Туғилишдан –6 ойгача (Z-индекс)

1.5.2. БОЛАНИНГ ЭМИЗИЛИШИНИ БАҲОЛАНГ

ҚАНДАЙ ЭМИЗИЛИШИНИ БАҲОЛАНГ: Гўдак сўнгги 1 соат давомида кўкрак эмганми?	Охирги соат ичида гўдак эммаган бўлса, онасидан уни эмизишини сўранг. Эмизилишини 4 минут давомида кузатинг. (Агар гўдак охирги соат давомида эмган бўлса, онадан гўдакнинг қорни очгунча кутиб туриши ва эмишни хоҳлаганида айтишни сўранг.) Гўдак кўкракни олишга қодирми? <i>ёмон тутилган</i> <i>яхши тутилган</i> КЎКРАККА ТУТИЛИШИНИ ТЕКШИРИШ УЧУН, АҲАМИЯТ БЕРИНГ: <i>Гўдакнинг ияги она кўкрагига тегади</i> <i>Гўдакнинг оғзи катта очилган</i> <i>Пастки лаби ташиқарига қайрилган</i> <i>Ареоланинг катта қисми оғизнинг пастидан эмас, юқорисидан кўринади</i> (Кўкракка яхши тутилганда бу белгиларнинг барчаси бўлиши керак) Гўдак самарали эмяптими (яъни чуқур, секин эмувчи ҳаракатлар, пауза билан)? <i>самарасиз эмади</i> <i>самарали эмади</i> Гўдакнинг бурни битиб, эмишга халал бераётган бўлса, бурнини тозаланг. Оғизда яралар ёки оқ доғларни изланг (молочница).
--	--

Боланинг қандай эмизилишига баҳо бериш диққат билан кузатиб туришни талаб қилади.

СЎРАБ КЎРИНГ: Гўдак сўнгги бир соат давомида кўкрак эмганми?

Агар эмган бўлса, кутиб туришни ва бола яна қачон кўкрак олишни истаса, бунни айтишни онасидан илтимос қилинг. Бу вақтда боланинг эмланганлик ҳолатини текшириб кўринг. Болага зарур давони бошлашингиз, масалан, **МАҲАЛЛИЙ БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯДА** антибиотик ёки **ЎРТАЧА СУВСИЗЛАНИШДА ОРВ** эритмасини беришингиз ҳам мумкин.

Агар бола сўнгги бир соат мобайнида эмизилмаган бўлса, балки энди эмгиси келаётгандир. Уни кўкракка тутиб кўришни онасидан илтимос қилинг. Боланинг қандай эмаётганини, иложи бўлса, бошидан охиригача ёки лоақал 4 минут давомида кузатиб боринг.

ҚАРАБ КЎРИНГ: Гўдак кўкрак олишга қодирми?

Қуйида боланинг кўкракка яхши тутилганини кўрсатадиган тўртта белги келтирилган:

- Боланинг ияги онасининг кўкрагига тегиб туради;
- Оғзи катта очилган;
- Пастки лаби ташқарига қайрилган;
- Ареоланинг кўп қисми бола оғзининг пастидан эмас, устидан кўринади.

Агар шу тўрттала белгиларнинг ҳаммаси бўлса, демак, бола **кўкракка яхши тутилган**.

Агар у ёмон тутилган бўлса, Сиз мана бу белгиларни топишингиз мумкин:

- боланинг ияги онасининг кўкрагига тегиб турмайди;
- оғзи катта очилган эмас, лаблари олдинга чўччайган;
- пастки лаби ичкарига қайрилган ёки;
- ареоланинг кўп қисми (ёки тенг қисми) бола оғзининг устидан эмас, пастидан кўринади.

Боланинг **кўкракка нотўғри тутилганини** кўрсатувчи шу белгиларнинг бирортасини топган бўлсангиз, демак, бола **кўкракка ёмон тутилган**.

Боланинг кўкракка ёмон тутилиши онага оғриқ бериши, кўкрак учларини зарарлаб қўйиши мумкин. Гўдак бола кўкракдан сутни яхши эмиб ололмайдиган бўлса, бу – кўкракнинг дағаллашиб қолишига сабаб бўлиши мумкин. Бунда гўдак эмганидан кейин оч қолавериши ва тез-тез эмишни ёки узокроқ вақт давомида эмиб туришни истайдиган бўлиши мумкин. У жуда кам сут эмиб, вазнига вазн қўшиб боролмаслиги ёки онасида сут йўқолиб кетиши ҳам мумкин. Агар болани кўкракка тутишни тўғрилаб қўйиладиган бўлса, мана шу муаммоларнинг барчаси ҳал бўлиши мумкин.

*Бола кўракка яхши
тутилган*

Бола кўракка ёмон тутилган

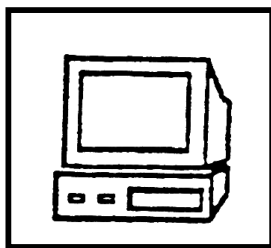

ҚАРАБ КЎРИНГ: Бола кўракни яхши эмадими (яъни тўхтаб-тўхтаб, секингина чуқур-чуқур сўриш ҳаракатларини қиладими)?

Агар бола тўхтаб-тўхтаб, секингина чуқур-чуқур сўриш ҳаракатларини қилаётган бўлса, демак, у **яхши эмади**. Сутни бола қандай ютаётганини кўришингиз ёки эшитишингиз мумкин. Болани эмизиш қай тариқа тугалланишини кузатиб боролмайдиган бўлсангиз, гўдак эмишдан коникқанми-йўқми, текшириб кўринг. Агар у коникқан бўлса, кўракни ўзи қўйиб юборади (яъни боланинг эмишини онаси қандай бўлмасин бирор йўл билан тўхтатмаслиги керак). Гўдак бола бўшашиб, мудраётгандек бўлиб кўринади ва кўракка қизикмай қўяди.

Бола сўриш ҳаракатларини тез-тез, шунда ҳам саёзгина қилаётган бўлса, у **яхши эмолмаётган бўлади**. Лунжларининг ичига тортиб кетаётганини ҳам кўришингиз мумкин. Лекин сут ютаётганини кўролмайсиз ва эшита олмайсиз. Бола эмишдан қаноат ҳосил қилмайди ва безовта бўлиши мумкин. У йиғлаши, яна эмишга уриниши ёки эмишни узоқ вақт чўзиши мумкин.

Бола бурнининг битиб қолгани унинг эмишига ҳалал бераётган бўлса, бурнини тозалаб кўйинг. Кейин у яхшироқ эма оладиган бўлди-йўқми, текширинг.

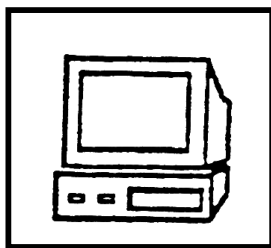
МАШҚ В

Бу машқда ўқув мақсадларида келтирилган касаллик тарихини видеофильмда кўриб чиқасиз. Болада бактериал инфекция ва диарея бор-йўқлиги хусусида унинг аҳволини баҳолаб, таснифлашни машқ қилиб кўрасиз. Баҳолашда олган натижаларингизни кейинги бетда келтирилган Ёзув Шаклига ёзиб қўйинг. Сўнгра бола касаллигининг таснифини ёзинг.

2 ОЙГАЧА БЎЛГАН КАСАЛ ГЎДАКНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Вазни _____ кг Харорати _____ °C
 СЎРАБ КЎРИНГ: Болада қандай муаммолар бор _____ Биринчи ташриф _____ Такрорий ташриф _____
БАҲОЛАНГ (Бор симптомларни айланага олинг) **ТАСНИФЛАНГ**

БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯ ЭХТИМОЛИНИ ИЗЛАБ КЎРИНГ • Гўдакни овқатлантиришда муаммолар борми? • Гўдакда шайтонлаш бўлди? • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига _____ та. Нафас тезлашган бўлса, қайта сананг _____ та. Нафас тезлашганми? • Кўкрак кафасининг кучли тортилишини изланг. • Кўлтиқ ости ҳароратини ўлчанг. - Иситма борлиги (37,5°C даража ва ундан юқори) - Ҳарорат пасайиб кетгани (35,5°C даражадан пастлиги). • Киндикни кўздан кечиринг. Қизариш ёки йирингли ажралмалар борми? • Теридаги йирингчаларни изланг. • Гўдакнинг ҳаракатларини кўздан кечиринг. Гўдак ухлаётган бўлса, онасидан уни уйғотишини илтимос қилинг. Агар гўдак ҳаракат қилмаса, секин таъсир кўрсатинг. - Таъсир кўрсатганда ҳаракат қилади? - Таъсир кўрсатишга қарамай ҳаракатсизми?	
СЎНГРА САРИҚЛИК БОРЛИГИНИ ТЕКШИРИНГ Агар Сариклик бўлса, СЎРАНГ • Қачон биринчи марта сарғайиш пайдо бўлди? • Сарғайиш борми (кўз оқлигининг ёки тери қопламларининг сарик ранги)? • Кафтлар ва оёқ тағларининг сарғайиши борми?	
ГЎДАКДА ДИАРЕЯ БОРМИ? Ҳа _____ Йўқ _____ • Қачондан буён? _____ кун • Ахлатида қон борми? • Умумий аҳволига қаранг. Гўдак: - Ўзи мустақил ҳаракат қилади? - Таъсир кўрсатганда ҳаракат қилиб, кейин ҳаракати тўхтаб қолади? - Таъсир кўрсатишга қарамай ҳаракати йўқми? - Гўдак безовта ва бетокатми? • Изланг, кўзлари киртайганми? • Қорин териси бурмасининг реакциясини текширинг. Тери бурмаси: - Жуда секин (2 секунддан ортиқ) текисланади. - Секин (2 секундга) текисланади.	
Агар гўдакни касалхонага юборишга ҳолат бўлмаса, ОВҚАТЛАНИШ МУАММОЛАРИ ЁКИ КАМВАЗНЛИК БОРМИ, ТЕКШИРИБ КЎРИНГ • Гўдак кўкракни эмади? Ҳа _____ Йўқ _____ • Шундай бўлса, 24 соатда неча марта _____? • Гўдак бошқа овқат ёки суюқликлар олиб туради? Ҳа _____ Йўқ _____ • Агар олса, неча марта? _____ • Гўдакни овқатлантиришда Сиз нимадан фойдаланасиз? _____ • Вазнининг ёшга мослигини аниқланг. • Оғиздаги яраларни ёки оқ қарашларни изланг. Агар гўдакда зудлик билан касалхонага юборишни тақозо этадиган бошқа сабаблар бўлмаса: УНИНГ ҚАЙ ТАРИҚА ЭМИЗИЛИШИНИ БАҲОЛАНГ: Гўдак сўнгги бир соат давомида кўкрак эмганми? • Агар гўдак сўнгги бир соат давомида кўкрак эммаган бўлса, онасидан унга кўкрак бериб кўришни илтимос қилинг. Унинг эмишини 4 минут кузатинг. • Гўдак кўкрак олишга қодирми? БОЛАНИНГ КЎКРАККА ҚАНДАЙ ТУТИЛИШИНИ ТЕКШИРИШ УЧУН МАНА БУЛАРНИ ҚАРАБ КЎРИНГ: -Боланинг ияги онанинг кўкрагига тегиб турибдими? -Оғзи катта очилганми? -Пастки лаби ташқарига қайтарилганми? -Ареоланинг кўп қисми бола оғзининг пастидан эмас, устидан кўринади? Ҳа _____ Йўқ _____ Ҳа _____ Йўқ _____ Ҳа _____ Йўқ _____ Ҳа _____ Йўқ _____ <i>кўкракка умуман тutilмаган ёмон тutilган яхши тutilган</i> • Гўдак кўкракни яхши эмади (яъни тўхтаб-тўхтаб, секингина чуқур-чуқур сўриш ҳаракатларини қилади)? • _____ <i>умуман эммайди яхши эммайди яхши эмади</i>	
ГЎДАКНИНГ ЭМЛАНГАНЛИК ҲОЛАТИНИ ТЕКШИРИНГ Бугун эмланиши керак бўлган вакциналар, айланага олинг ВГВ-1 _____ БЦЖ-1 _____ ОПВ-0 _____	Кейинги эмлашга келиш вақти _____ (сана)
БОШҚА МУАММОЛАРНИ БАҲОЛАНГ ОНАНИНГ САЛОМАТЛИГИ ҲАҚИДА СЎРАНГ	

МАШҚ Ғ

Бу машқда Сиз эмизиш вақтида болани, видеофильм ва фотосуратларда кўрсатилганидек, кўкракка яхши (тўғри) тутиш ва ёмон (нотўғри) тутиш белгиларини аниқлашни машқ қилиб кўрасиз.

1-қисм – Видеофильм

Бу видеофильмда болани овқатлантириш муаммолари бор-йўқлигини қандай текшириб кўриш ва боланинг эмизилишини қандай баҳолаш кераклиги Сизга кўрсатилади. Сизга гўдакни кўкракка тўғри ва нотўғри тутиш белгилари, унинг яхши эмиши ва яхши эма олмаслиги ҳам кўрсатилади.

2- қисм – Фотосуратлар

1. 66 – 70 рақамли фотосуратларни диққат билан кўздан кечиринг, уларда кўкракка тутиб турилган гўдаклар тасвирланган. Болани кўкракка яхши тутиш **белгиларидан** ҳар бирини излаб кўринг. Ҳар бир белги қандай бўлишини эслаб қолишингиз осон бўлиши учун ҳар қайси фотосурат хусусидаги ўз кузатувларингизни қуйида келтирилган жадвалдаги жавобларга солиштиринг. Болани кўкракка тутишнинг **умумий** баҳосига аҳамият беринг.

2. Энди 71 – 74 рақамли фотосуратларни диққат билан кўздан кечириб чиқинг. Ҳар қайси фотосуратдан болани кўкракка тўғри тутиш **белгиларидан** ҳар бирини излаб кўринг ва унинг бор-йўқлигини жадвалда белгилаб қўйинг. Болани кўкракка тутиш хусусидаги ўзингизнинг **умумий** баҳоингизни ҳам ёзиб қўйинг.

Фото сурат	Болани кўкракка тўғри тутиш белгилари				Баҳо	Эслатма
	Боланинг ияги онасининг кўкрагига тегиб туради	Боланинг оғзи катта очилган	Пастки лаби ташқарига қайрилган	Ареоланинг қўп қисми оғиз устидан кўринади		
66	Ҳа (деярли)	Ҳа	Ҳа	Ҳа	Бола тўғри тутилган	
67	Йўқ	Йўқ	Ҳа	йўқ (ярми устидан, ярми пастидан кўринади)	Бола нотўғри тутилган	
68	Ҳа	Йўқ	Йўқ	Ҳа	Бола нотўғри тутилган	Пастки лаби ичкарига қайрилган
69	Йўқ	Йўқ	Йўқ	Йўқ	Бола нотўғри тутилган	Лунжлари ичкарига тортилади
70	Ҳа	Ҳа	Ҳа	Кўринмайди	Бола тўғри тутилган	
71						
72						
73						
74						

3. 75 – 76 рақамли фотосуратларни диққат билан кўздан кечириб чиқинг. Бу фотосуратларда гўдакнинг оғзидаги оқ доғлар (оқарма доғлари) тасвирланг.

Фотосуратларга баҳо бериб бўлганингиздан кейин ўз жавобларингизни ўқитувчи билан муҳокама қилиб чиқинг.

1.6. БОЛАНИНГ ОВҚАТЛАНИШИНИ ВА КАМВАЗНЛИКНИ ТАСНИФЛАНГ

Агар гўдакда шошилиш касалхонага йўллаш учун кўрсатмалар бўлмаса, уни овқатлантиришдаги муаммолар ёки ёшга нисбатан кам вазн бўйича таснифланг.

Гўдак боладаги белгиларни қуйида кўрсатилган ҳамма белгиларга солиштириб кўриб, тўғри келадиган таснифни танланг.

БЕЛГИЛАРИ	ТАСНИФЛАНГ	ДАВОЛАШ (Касалхонага юборишдан олдинги шошилиш даволаш ажратиб кўрсатилган)
- Кўкракка ёмон тутилган ёки - Кўкракни самарасиз эмади ёки 24 соат ичида 8 мартадан кам эмади ёки - Бошқа овқат ёки суюқликлар ичади ёки - Вазни ёшига нисбатан кам ёки - Оғиз оқармаси (молочница ёки оғиздаги яралар).	ОВҚАТЛАНИШ МУАММОСИ ЁКИ КАМВАЗНЛИК	- Гўдак неча марта хоҳласа, шунча марта, кечаси ҳам, кундузи ҳам эмизишни онасига маслаҳат беринг. Болага кўкрак ногўри тутилган ёки кўкракни ёмон эмса, онага гўдакни кўкракка тўғри тутишни ўргатинг. Она суткасида 8 мартадан кам эмизса, унга эмизиш сонини кўпайтиришни маслаҳат беринг. - Агар гўдак овқат ва суюқликларнинг бошқа турларини олаётган бўлса, онага кўпроқ эмизишни, бошқа овқат ва суюқликларни камайитиришни ва албатта уларни пиёлада беришни маслаҳат беринг. Агар гўдак умуман эмизилмаса: Уни эмизиш ва релактация масалалари билан боғлиқ муаммолар бўйича маслаҳат беринг. Сут аралашмаларини тўғри тайёрлаш ва овқатлантириш учун пиёладан фойдаланиш бўйича маслаҳат беринг. - Оғиз оқармаси бўлса, уй шароитида даволашни онага ўргатинг. - Онага гўдакни уйда парваришлашни ўргатинг. - Овқатлантиришнинг барча муаммолари ёки оғиз оқармаси бўйича кейинги ташриф 2 кундан сўнг. - Камвазнлик бўйича кейинги ташриф 14 кундан сўнг.
Камвазнлик ва ногўри овқатлантиришнинг бошқа белгилари йўқ.	ОВҚАТЛАНИШ МУАММОЛАРИ ЙЎҚ	- Онага гўдакни уйда парваришлаш бўйича маслаҳат беринг - Онани болани тўғри овқатлантиргани учун мактанг.

ОВҚАТЛАНИШ МУАММОСИ ЁКИ КАМВАЗНЛИК

Бу тасниф оғирлиги ёши учум кам бўлган гўдакларга ёки овқатланишини яхшилаш кераклигига ишора қиладиган белгилари бор гўдакларга берилади. Гўдак болаларда ана шундай белгилардан кўпинча бир йўла бир нечтаси бўлади.

Ана шундай тасниф берилган гўдакнинг онасига болани кундузи ҳам, кечаси ҳам у қанча истаса шунча марта ва узоқроқ эмизиб боришни маслаҳат беринг. Боланинг кўкрак сутига ёлчима қилишнинг асосий сабаби уни қисқа вақт (кам-камдан) эмизишдир. Гўдак бола кўкракни тўйгунича эмиши керак. Бола алоҳида бир парваришга муҳтож бўлса, шу парваришни қилишга, масалан, эмизиш вақтида болани тўғри ҳолатда тутиб, кўкракни тўғри бериш техникасига ёки оғиз оқармасини (молочница) даволашга ўргатинг. Болага уйда парвариш қилиш юзасидан ҳам онага маслаҳат беринг. Гўдак ханузгача кўкракни ола олмаса онага кўкракни соғишни ва гўдакни пиёлача ёрдамида овқатлантиришни ўргатинг.

Ана шундай тасниф берилган гўдак тиббий муассасага яна келиб, тиббий ходимга такроран кўриниши керак. Тиббий ходим боланинг овқатланиши яхшиланганми-йўқми, текшириб кўради ва яна зарур маслаҳатларини беради.

ОВҚАТЛАНИШДА МУАММОЛАР ЙЎҚ

Ана шундай тасниф берилган гўдак тез-тез эмизиб туриладиган ва фақат эмизиб боқиладиган боладир. Оғирлиги ёши учун «кам эмас» деган атама гўдакнинг вазни «Ёши учун Вазни Кам» эгри чизигидан пастда эмаслигини билдиради. Бунда боланинг оғирлиги ёши учун одатдагича ёки яхши бўлиши шарт эмас, лекин бундай бола биз ҳаммадан кўра кўпроқ эътибор беришимиз керак бўлган хавфли гуруҳ қаторига кирмайди.

1.7. СЎНГРА ГЎДАКНИНГ ЭМЛАНГАНЛИК ҲОЛАТИНИ ТЕКШИРИБ КЎРИНГ ВА ХАВФСИЗ ИММУНИЗАЦИЯНИ ТАЪМИНЛАНГ

Гўдакнинг эмланганлик ҳолатини текшириб кўринг. Чақалоқ бола ҳаётининг дастлабки 24 соатида туғруқхонада Гепатит В га қарши эмланиши (ВГВ 1), 2 – 5 куни эса, БЦЖ ва полиовакцина (ОПВ-0) олиши керак.

СЎНГРА ГЎДАКНИНГ ЭМЛАНГАНЛИК ҲОЛАТИНИ ТЕКШИРИБ КЎРИНГ ВА ХАВФСИЗ ИММУНИЗАЦИЯНИ ТАЪМИНЛАНГ:

ЭМЛАШ ТАҚВИМИ:

ЁШИ

ВАКЦИНА

Дастлабки 24 соат
2 – 5 кун

ВГВ 1
БЦЖ 1, ОПВ-0

1.8. БОШҚА МУАММОЛАРНИ БАҲОЛАНГ

Она кўрсатган ёки болани кўздан кечириш вақтида ўзингиз топган ҳар қандай бошқа муаммоларни баҳоланг. Ана шундай муаммоларга даво қилишга доир йўл-йўриқлардан фойдаланинг. Болада оғир муаммо бор деб ҳисобласангиз ёки унга қандай ёрдам беришни билмасангиз, уни касалхонага юборинг.

Касал гўдак ёзув шаклидан фойдаланиш

Қуйида Касал Гўдак Ёзув Шаклининг пастки қисми келтирилган. Унга Сиз боланинг овқатланишига берилган баҳо ва таснифни ҳамда боланинг оғирлигини ёзиб қўясиз. Боланинг эмизилиши хусусидаги баҳони ҳам ёзиб қўйиш мумкин. Пастида ўтказилган эмлаш ишлари ва бошқа ҳар қандай муаммолар ёзиб қўйиладиган бўлимлар бор. Қўйида келтирилган мисолни ўрганиб чиқинг. Бу форма Жамила исмли қиз бола аҳволига бериладиган баҳонинг қолган қисмини намойиш қилиб кўрсатиш учун тўлдирилган.

СЎНГРА, ОВҚАТЛАНИШ МУАММОЛАРИ ЁКИ КАМВАЗНЛИК БОРМИ, ТЕКШИРИБ КЎРИНГ		Овқатланиш муаммоси ёки Камвазнлик
- Болани овқатлантиришда қийинчиликлар борми? Ҳа_ <u>Йўқ_v</u> _ - Бола кўкрак эмадими? Ҳа_ <u>v_Йўқ_</u> Агар эмадиган бўлса 24 соатда неча маҳал? <u>5</u> _ - Бола одатда бошқа овқат ёки суюқликлар олиб турадими? Ҳа_ <u>v_Йўқ_</u> Агар олса, неча марта? Куннинг иккинчи ярмида бир ишишча сизир сути, баъзан сув ҳам ичади - Гўдакни овқатлантириш учун Сиз нимадан фойдаланасиз? ишишча	- Боланинг оғирлиги ёшига тўғри келиш-кечмаслигини аниқланг - Оғиз оқармаси (молочница) бор-йўклигини кидириб кўринг	
Агар гўдакда овқатланишга алоқадор қандайдир қийинчиликлар бўлса, кунига 8 мартадан камроқ эмадиган бўлса, бошқа турдаги овқат ёки суюқликлар оладиган бўлса ёки оғирлиги ўзининг ёши учун кам бўлса ва уни зудлик билан касалхонага юборишни тақозо этадиган бошқа сабаблар бўлмаса: УНИНГ ЭМИЗИЛИШИНИ БАҲОЛАНГ		
Гўдак сўнгги бир соат давомида кўкрак эмганми?	Агар гўдак сўнгги бир соат давомида кўкрак эмаган бўлса, онасидан унга кўкрак бериб кўришни илтимос қилинг. Унинг эмишини 4 минут кузатинг. - Гўдак бола кўкрак олишга қодирми? Боланинг кўкракка қандай тутилишини текшириш учун мана буларни қараб кўринг: - Бола ияги онасининг кўкрагига тегиб турибдими Ҳа_ <u>v_Йўқ_</u> - Оғзи катта очилганми Ҳа_ <u>v_Йўқ_</u> - Пастки лаби ташқарига қайрилганми Ҳа_ <u>v_Йўқ_</u> - Ареоланинг кўп қисми бола оғзининг пастидан эмас, устидан кўринадими Ҳа_ <u>v_Йўқ_</u> кўкракка умуман тутилмаган ёмон тутилган <u>яхши тутилган</u> - Гўдак кўкракни яхши эмаяпдими (яъни тўхтаб-тўхтаб, секингина чуқур-чуқур сўриш ҳаракатларини қиладими)? умуман эммайди яхши эммайди <u>яхши эмади</u>	
ГЎДАКНИНГ ЭМЛАНГАНЛИК ҲОЛАТИНИ ТЕКШИРИНГ Бугун эмланиши керак бўлган вакциналар, тагини чизиб қўйинг Сепатит В БЦЖ ОПВ		Кейинги эмлашга келиш вақти 5 ҳафтадан кейин
БОШҚА МУАММОЛАРНИ БАҲОЛАНГ ОНАНИНГ САЛОМАТЛИГИ ҲАҚИДА СЎРАНГ		

МАШҚ Д

Сиз Б машқда 7 та ҳолни ўрганишга киришган эдингиз, бу машқда шу ишни давом эттирасиз. Б машқни бажаришда ишлатилган етита Касал Гўдак Ёзув Шаклини олинг. Агар зарур бўлса, *КАСАЛ ГЎДАК* схемаси ва боланинг оғирлигини ёшига нисбатан аниқлаш жадвалидан фойдаланинг.

Ҳар бир ҳол хусусида:

1. Бола ахволига бериладиган баҳонинг қолган қисми баёнини ўқиб чиқинг. Қўшимча баҳолаш натижаларини гўдакнинг Ёзув Шаклига ёзиб қўйинг.
2. Гўдакнинг оғирлиги ёши учун камми-йўқми, буни аниқлаш учун бола оғирлигини ёшига нисбатан аниқлаш жадвалидан фойдаланинг.
3. Боланинг овқатланишини таснифланг.
4. Боланинг эмланганлик ҳолатини текширинг. Бугун қандай эмлаш ишларини ўтказиш кераклигини ва кейинги сафар эмлаш учун бола тиббий муассасага яна қачон келиши лозимлигини ёзиб қўйинг.

1- ҳол. Олим

Олимнинг онаси боламни овқатлантиришда муаммолар пайдо бўлиб қолди, деб айтди. Боласини у 24 соат давомида 8 мартача эмизар экан. Онаси болага ҳеч қандай бошқа овқат ёки ичимликларни бермайди. Тиббий ходим бола оғирлигини ёшига нисбатан аниқлаш жадвали ёрдамида Олимнинг оғирлиги (3,5 кг) унинг (3 ҳафталик) ёши учун кам эмаслигини билиб олди.

Тиббий ходим боланинг эмизилишига баҳо бериш ишларини ўтказмасликка қарор қилди. У боланинг эмланганлиги ҳақида онасидан суриштириб кўрганида, онаси Олимнинг уйда туғилгани ва эмланмаганлигини айтди.

2- ҳол. Хилола

Тиббий ходим Хилоланинг онасидан уни овқатлантиришда муаммолар борми, деб сўраб кўрганида онаси: йўқ, деб жавоб берди. У 24 соат давомида қизчани 9 ёки ёки 10 марта эмизилишини ва болага ҳеч қандай бошқа суюқликлар бермаслигини айтди. Сўнгра тиббий ходим Хилоланинг оғирлиги билан ёшини билиб олиш учун Ёзув Шаклининг устки қисмидаги ёзувларга қаради. Бола оғирлигини ёшига нисбатан аниқлаш жадвали ёрдамида у Хилоланинг оғирлиги ёшига тўғри келиш-келмаслигини текшириб кўрди. Тиббий ходим боланинг эмизилишига баҳо бериб ўтиришнинг зарурияти йўқ, деб қарор қилди. Хилоланинг онасида эҳтиётдан эмлаш картаси бор. Унда қизчанинг туғилганидан кейин туғруқхонада Гепатит В₁, БЦЖ ва ОПВ-0 вакциналарни олгани ёзиб қўйилган. Тиббий ходим Хилоланинг онасидан

қизчада қандай бўлмасин бошқа муаммолар борми, деб сўраб кўрганида онаси: йўқ, деб жавоб берди.

3-хол. Бахтиёр

Бахтиёрнинг онаси болани эмизиб боқишда муаммолар йўқ, деб айтди, у 24 соат давомида болани 6 ёки 7 марта эмизар экан. Онаси бу болага бошқа ҳеч қандай сут ёки суюқликлар бермас экан. Тиббий ходим боланинг оғирлиги ёшига тўғри келиш-келмаслигини текшириб кўрди. Тиббий ходим боланинг эмизилишини баҳолаб чиқишга қарор қилди. Онаси энди боланинг қорни очган бўлса керак деб, унга кўкрак тутди. Тиббий ходим Бахтиёрнинг ияги онасининг кўкрагига тегиб туришини, боланинг оғзи катта очилиб, пастки лаби ташқарига қайрилганини топди. Ареоланинг катта қисми оғизнинг пастидан эмас, балки устидан кўринади. Бола сўриш ҳаракатларини тўхтаб-тўхтаб, секингина чуқур-чуқур қилиб турибди. Онаси бола обдон тўйиб олгунича эмизишни давом эттирар экан. Тиббий ходим боланинг оғзида яралар ёки оқ доғлар топгани йўқ.

Бахтиёр ҳеч эмланган эмас.

4-хол. Азим

Азимнинг онаси болани фақат кунига 4 маротаба овқатлантиришини айтди. Тиббий ходим гўдакни ёшига нисбатан вазнини текширди ва Азим ёшига нисбатан вазни камлигини аниқлади. (2,2 кг). 1 ҳафталик бола. Тиббий ходим болани кўкрак билан эмизиб кўришни лозим топмади, чунки гўдакни оғир сариқлик ташхиси билан касалхонага жўнатиш зарур эди.

5 –хол. Аниса

Анисанинг онаси қизчани кўкрак билан 6-7 маротаба эмизишини айтди. У гўдакка фақат кўкрак сутини беради. Тиббий ходим қизчани вазнини аниқлади ва унинг вазни ёшига нисбатан кам эмаслигини айтди (3,2 кг). Тиббий ходим қизчани эмизиб кўришни онасидан илтимос қилди. Қизча кўкракка тўғри қўйилди ва эмиши самарали эди. Гўдакнинг оғзида оқ доғлар йўқ. Онасидан эмланганлиги ҳақида сўрашганда, у қизчани уйда туғилганлигини айтди.

6-хол. Жаннат

Сўраганимизда, Жаннатнинг онаси қизчасини кунда 3 маҳал кўкрак билан боқишини айтди. Шунингдек, у қизига кунига 3 марта сунъий аралашмани шиша идиш орқали берар экан.

Шундан сўнг, тиббий ходим кўкрак билан боқишни баҳолашга қарор қилди. Жаннатни бир соат олдин эмизганлигига қарамай, она кўкрак бериб кўришга рози бўлди. Тиббий ходим қизча оғзининг тепаси ва пасткида ареоланинг бир хил катталикидаги қисми кўриниб турганлигини аниқлади. Унинг оғзи тўлиқ очилмасдан, лаблари олдинга чўччайиб турар, ияги эса она кўкрагига тегмас эди. Қизчанинг сўрувчи ҳаракатлари тез ва юзаки эканлиги аниқланди. Жаннат кўкрак эмиб бўлгандан сўнг, тиббий ходим унинг оғиз бўшлигини кўздан кечирди ва яралар ёки оқ доғлар борлигини топмади.

Жаннатнинг онасида эмлашлар картаси бўлиб, унда қизча ВГВ 1, БЦЖ ва ОПВ 0ни олганлиги ёзилган. Онанинг айтишича, қизчада бошқа биронта ҳам муаммо йўқ.

7-хол. Озода

Озоданинг онасини айтишича, қизча касал бўлмагунча унда овқатланиш билан боғлиқ муаммо бўлмаган, энди эса кечадан буён овқат емай қўйган. Ўтган кеча у бироз кўкрак эмган. Она,

одатда гўдагини 24 соат ичида 8 марта кўкрак билан боқиб, бошқа ҳеч қандай суюқлик бермайди. Тиббий ходим қизчанинг вазнини текшириб кўрди. Озода овқатлана олмаганлиги ва шу туфайли зудлик билан касалхонага юборилиши лозим бўлганлиги сабабли, тиббий ходим унинг кўкрак билан боқилишини баҳоламади. Онасининг айтишича, қизча уй шароитида туғилган бўлиб, ҳеч қандай эмлашларни олмаган.

Бу машқни бажариб бўлганингиздан кейин жавобларингизни ўқитувчи билан муҳокама қилиб чиқинг.
--

2.0. ТЎҒРИ КЕЛАДИГАН ДАВОНИ БЕЛГИЛАНГ

Гўдакдаги ҳар бир касаллик учун *ГЎДАК* схемасида тавсия этилган даво топинг. Уни Ёзув Шаклида кўрсатиб қўйинг.

2.1. ГЎДАК ЗУДЛИК БИЛАН КАСАЛХОНАГА ЮБОРИШГА МУҲТОЖМИ, АНИҚЛАНГ

Гўдакда ЎТА ОҒИР КАСАЛЛИК таснифи бўлса, демак, у зудлик билан касалхонага юборишга муҳтож.

Гўдакда ОҒИР САРИҚЛИК таснифи бўлса, демак, у касалхонага юборишга муҳтож.

Гўдакда ОҒИР СУВСИЗЛАНИШ бўлса ва ЎТА ОҒИР КАСАЛЛИК таснифи бўлмаса, у В режага мувофиқ суюқликларни венадан юбориш йўли билан регидратация ўтказишга муҳтож бўлади. Агар Сиз суюқликларни венадан юбориш йўли билан қилинадиган даво ни оддалай олсангиз, гўдакни амбулаторияда даволаб боришингиз мумкин. Акс ҳолда суюқликларни венадан юбориш йўли билан даво қилиш учун уни дарҳол касалхонага юборинг.

Гўдакда бир вақтнинг ўзида ОҒИР СУВСИЗЛАНИШ ва ЎТА ОҒИР КАСАЛЛИК таснифлари бўлса, уни дарҳол касалхонага юборинг. Йўлда онаси болага ОРВнинг паст осмоляр эритмасини қўлтириб бериб туриши ва уни эмизишни давом эттириб бориши керак.

2.2. ЗУДЛИК БИЛАН КАСАЛХОНАГА ЮБОРИШГА МУҲТОЖ БЎЛМАГАН ГЎДАК УЧУН ДАВО БЕЛГИЛАНГ

Схема ёрдамида ҳар бир тасниф учун керакли даво ни белгиланг. Қилинадиган зарур даво ни, онага берилган маслаҳатларни ва кейинги текширув учун тиббий муассасага яна қачон келиш кераклигини ёзиб қўйинг.

Гўдаклар учун кейинги текширув аниқса муҳим. Боланинг аҳоли ёмонлашиб қолганини кейинги текширув вақтида билиб қолсангиз, бундай болани касалхонага юборишингиз керак. Сариклик аломатлари бўлган гўдаклар бир кундан кейин тиббий муассасага қайта келиши керак. Маҳаллий бактериал инфекцияга даво қилиш учун антибактериал препаратлар олаётган бола кейинги текширув учун 2 кундан сўнг тиббий муассасага яна келиши керак. Овқатланишида муаммоси бўлган ёки оғиз оқармаси бор бола ҳам 2 кундан кейин яна тиббий муассасага келиши лозим. Оғирлиги ёши учун кам бўлган бола кейинги текширув учун тиббий муассасага 14 кундан кейин яна келиши керак.

2.3. ГЎДАКНИ КАСАЛХОНАГА ЮБОРИШДАН ОЛДИН ҚИЛИНИШИ КЕРАК БЎЛГАН ШОШИЛИНЧ ДАВОНИ БЕЛГИЛАНГ

Болани зудлик билан касалхонага юборишдан олдин Сиз даво мақсадида ҳамма зарур чоратadbирларни ўтказишингиз керак. Болани касалхонага юборишдан олдин қилиниши зарур бўлган шошилиш даво турлари схемада қора ҳарфлар билан ажратилган. Давонинг баъзи турлари борки, болани касалхонага юбориш олдидан булар билан овора бўлиш керак эмас, чунки улар болани касалхонага юборишни кечиктириши мумкин. Масалан, маҳаллий инфекцияга даво қилишни болани касалхонага юбориш олдидан онасига ўргатиб ўтириш керак эмас. Болани касалхонага юбориш олдидан эмлаш ишларини ҳам қилманг.

2.4. БОЛАНИ КАСАЛХОНАГА ЮБОРИШДАН ОЛДИН ҚИЛИНИШИ КЕРАК БЎЛГАН ШОШИЛИНЧ ДАВОНИ ЎТКАЗИНГ

Қуйида болани касалхонага юборишдан аввал қилиниши зарур бўлган шошилиш даво турлари келтирилган:

➤ Агар болада ЎТА ОҒИР КАСАЛЛИК таснифи бўлса, мускуллар орасига юбориладиган антибиотикларнинг биринчи дозасини беринг. (Дориларни юбориш усуллари 3.2. бўлимда келтирилган).

➤ Керакли антибиотикни оғиз орқали беринг. Агар гўдакда маҳаллий инфекция аломатлари бўлиб, оғиз орқали ичадиган антибиотик зарур бўлса, ва мускуллар орасига антибиотик юборилмаган бўлса, антибиотикнинг биринчи дозасини касалхонага юборишдан олдин беринг.

Гипогликемиянинг олдини олинг

➤ **Агар гўдак кўкракни эма олса:**

Онадан гўдакни кўкрак билан эмизишини сўранг.

➤ **Агар бола кўкракни эма олмаса, юта олмаса:**

Болани касалхонага юборишдан олдин 20-50 мл соғилган сут беринг.

Соғилган сут беришнинг иложиси бўлмаса 20-50 мл ширин сув беринг. (Ширин сув тайерлаш учун 4 чой қошиқ шакарни 200 мл пиёладаги сувга солиб аралаштиринг).

➤ **Агар бола юта олмаса:**

20-50 мл (10мл/кг) соғилган сут ёки ширин сувни назогастрал зонд орқали беринг).

➤ Болани зудлик билан касалхонага юборинг, йўлда онаси унга ОРВнинг паст осмомоляр эритмасини тез-тез қултумлаб бериб бориши керак. Болани эмизиб боришни давом эттириш кераклиги тўғрисида онасига маслаҳат беринг.

➤ Касалхонага бориш йўлида гўдакни иссиқ ушлаш зарурдир.

- Гўдакни қандай қилиб иссиқ тутиш кераклиги тўғрисида онасига маслаҳат беринг,
- Тери-териға мулоқотини таъминланг, ёки
- Гўдакни иложи бориша иссиқ кийинтиринг. Бошига қалпоқ, танасига иссиқ кийим кийдириб, кўрпага ўранг.

➤ Агар гўдакда ОҒИР САРҒАЙИШ аломатлари бўлса, Сиз касалхонага юборишдан олдин ЎТА ОҒИР КАСАЛЛИКДА кўрсатиладиган ёрдамни берасиз (антибиотикнинг биринчи дозасидан ташқари).

➤ Агар гўдакда ОҒИР СУВСИЗЛАНИШ ВА ЎТА ОҒИР КАСАЛЛИК аломатлари бўлса касалхонага зудлик билан юборинг ва йул бўйи қултумлаб ОРСнинг паст осмомоляр эритмасини ичириш кераклигини ўргатинг. Кўкрак билан боқишни онасига маслаҳат беринг.

2.5. ГЎДАКНИ КАСАЛХОНАГА ЮБОРИНГ

Гўдакни касалхонага юборишда худди бирмунча катта ёшдаги бола мисолидагидек амал қилинг. Йўлланма картасини тайёрланг ва гўдакни нима учун касалхонага юбораётганингизни онасига тушунтиринг. Онанинг касалхонага бориш йўлида нималар қилиши кераклигини, масалан, болани иситиб бориши ва ОРВнинг паст осмомоляр эритмасини културлаб ичириб туриши лозимлигини айтиб беринг.

Бунга қўшимча қилиб, гўдакларнинг айниқса ҳимоясиз бўлишини тушунтиринг. Улар оғир касал бўлганида касалхонага боришга муҳтож бўлади ва фурсатни қўлдан бермай, у ерда тегишлича даво олиши керак. Баъзи одамлар орасида гўдакни касалхонага юборишга **МОНЕЛИК ҚИЛАДИГАН** фикрлар юради. Бундай ҳолда Сиз боланинг дардига касалхонада даво қилиш ҳаммадан яхши наф беришини онасига йўриғи билан тушунтириб, уни шунга ишонтиришингиз керак.

Она боласини касалхонага олиб боришни истамайдиган бўлса, *БОЛАНИ ДАВОЛАНГ* модулининг 2-Иловасида “Агар касалхонага юборишнинг иложи бўлмаса”, деб келтирилган йўл-йўриқларга амал қилинг.

3.0. КАСАЛ ГЎДАКНИ ДАВОЛАНГ ВА ОНАГА МАСЛАҲАТЛАР БЕРИНГ

Гўдак болани даволашга доир йўл-йўриқлар *ГЎДАК* схемасида келтирилган. Уларнинг ҳаммаси гўдак болаларни даволаш учун мослаштирилган ва *БОЛАНИ ДАВОЛАНГ* схемасида келтирилган йўл-йўриқлар ўрнига татбиқ этилиши керак. Масалан, *ГЎДАК* схемасида антибактериал препаратлар ва уларнинг дозалари гўдак болалар учун мослаштирилган. Диареяга суюқликлар билан даво қилиш режалари ва гипогликемияга профилактик даво қилиш хусусидаги йўл-йўриқлар бундан мустасно. *БОЛАНИ ДАВОЛАНГ* схемасидаги А, Б ва В режалар ҳамда «Болада гипогликемияга даво қилинг» жадвали гўдакларни даволашда ҳам татбиқ этилади.

3.1. ИЧИЛАДИГАН АНТИБАКТЕРИАЛ ПРЕПАРАТНИНГ ТЎҒРИ КЕЛАДИГАНИНИ БЕРИНГ

Маҳаллий бактериал инфекцияга даво қилиш учун *ГЎДАК* схемасидаги жадвалдан фойдаланиб, тавсия этиладиган антибактериал препаратни аниқлаб олинг. Сўнгра боланинг оғирлигига қараб унинг дозасини белгиланг.

Маҳаллий бактериал инфекцияда ичиладиган антибактериал препаратнинг тўғри келадиганини беринг:		
Антибактериал препарат — Амоксициллин		
БОЛАНИНГ ЁШИ ёки ОҒИРЛИГИ	АМОКСИЦИЛЛИН (25 мг/кг-бир марталик доза) 5 кунгача кунига 2 маҳалдан бериб туринг	
	ТАБЛЕТКАЛАРИ 250 мг	СИРОПИ 5 МЛ ДА 125 МГ
Туғилгандан то 1 ойликкача (<4 кг)	1/4	2,5 мл
1 ойликдан 2 ойликкача (4 – 8 кг)	1/2	5 мл

Антибактериал препаратни уйда ичириб туришни онага ўргатиш учун *БОЛАНИ ДАВОЛАНГ* схемасида кўрсатилган босқичларга амал қилинг. Яъни битта дозани ўлчаб олишни унга ўргатинг. Таблеткани қандай қилиб эзиб, кўкрак сутига аралаштириш кераклигини онага кўрсатиб беринг. Биринчи дозани ичиришда унга кўмаклашинг ва даволаш графигини тушунтиринг. Онанинг ҳатти-ҳаракатларини кузатиб боринг ва антибактериал препаратни қандай қилиб ичириш кераклигини у билиб олганига ишонч ҳосил қилиш учун тегишли саволларни бериб кўринг.

3.2. МУСКУЛЛАР ОРАСИГА ЮБОРИЛАДИГАН АНТИБИОТИКЛАРНИНГ БИРИНЧИ ДОЗАСИНИ БЕРИНГ

Гўдакларга мускуллар орасига юбориладиган антибиотикларнинг иккитаси берилади: мускуллар орасига юбориладиган Гентамицин ва мускуллар орасига юбориладиган Ампициллин. ЎТА ОҒИР ИНФЕКЦИЯ таснифи бўлган гўдакларга каттароқ болалардагига қараганда кўпинча анча ҳар хил турдаги бактериялар юққан бўлади. Гентамицин билан Ампициллинни бирга ишлатиш кенг доирадаги бактерияларга қарши яхши таъсир қилади.

Антибактериал препаратнинг биринчи дозасини мушак орасига юборинг

- Ампициллиннинг биринчи дозасини мушак орасига юборинг ва
- Гентамициннинг биринчи дозасини мушак орасига юборинг

ОҒИРЛИГИ	АМПИЦИЛЛИН Доза: 50 мг ҳар 1 кг га	ГЕНТАМИЦИН	
		Таркибида 80 мг (40 мг/мл) бўлган 2 мл ли флаконга 6 мл стерилланган сув қўшинг, таркиби 80 мг*=8 мл (10 мг/мл)	
	500 мг флаконга 2,6 мл стерилланган сув қўшинг = 500мг/3,0 мл	ЁШИ 7 кундан кам Доза: 5 мг ҳар 1 кг га	ЁШИ 7 кун ва катта Доза: 7,5 мг ҳар 1 кг га
1-<1,5 кг	0,4 мл	0,6 мл*	0,9 мл*
1,5-<2 кг	0,5 мл	0,9 мл*	1,3 мл*
2-<2,5 кг	0,7 мл	1,1 мл*	1,7 мл*
2,5-<3 кг	0,8 мл	1,4 мл*	2,0 мл*
3-<3,5 кг	1,0 мл	1,6 мл*	2,4 мл*
3,5-<4 кг	1,1 мл	1,9 мл*	2,8 мл*
4-<4,5 кг	1,3 мл	2,1 мл*	3,2 мл*

* Суюлтирилмаган 40мг/мл ли гентамицинни ишлатманг.

ЎТА ОҒИР ИНФЕКЦИЯСИ бўлган гўдаклар хусусида тутиладиган энг яхши йўл – уларни касалхонага юборишдир. Агар бунинг иложиси бўлмаса, лоақал 5 кун давомида ампициллин ва гентамицин беринг. Гўдакнинг ёши 1 ҳафтадан кам бўлса ампициллинни мушак орасига кунига 2 марта, гўдакнинг ёши 1 ҳафта ва ундан катта бўлса, кунига 3 марта юборилади. Гентамицин кунига бир марта юборилади.

Гентамицинни ишлатиш

Гентамицин флаконига ёпиштирилган ёрлиғини ўқиб чиқиб, препаратнинг концентрациясини аниқлаб олинг. Препаратни суюлтирилмаган ҳолда ишлатиш мумкинми ёки уни стерил сув билан суюлтириш керакми, текшириб кўринг. Препарат 10 мг/мл концентрацияда ишлатилиши керак.

Дозасини боланинг ёшига кўпроқ тўғри келадиган жадвал каторидан танлаб олинг.

Ампициллинни ишлатиш

500 мг ли ампициллин флаконига 2,6 мл стерилланган сув қўшинг. Бунда 3,0 мл аралашмага 500 мг ампициллин тўғри келади. Жадвалдан гўдак вазнига тўғри келадиган дозани танланг.

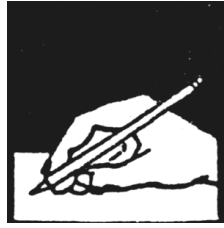
ЎТА ОҒИР КАСАЛЛИК бўлган гўдакларни касалхонага юбориш мумкин бўлмаса, уларни мускуллар орасига юбориладиган шу антибиотиклар ёрдамида даволашни давом эттириб

бориш мумкин. Бу давога тааллуқли йўл-йўриқлар *БОЛАНИ ДАВОЛАНГ* модулининг “Агар касалхонага юборишнинг иложи бўлмаса”, деган Д Иловасида келтирилган.

3.3 . САРҒАЙИШНИ ДАВОЛАНГ

Сарғайиши кузатилган гўдаклар ҳеч қандай муаммоси бўлмаган гўдаклар каби уй шароитидаги парваришга муҳтождирлар. Улар ҳеч қандай давога муҳтож эмас.

Аммо, онага гўдакнинг қўл кафтлари ва оёқ тағларида сариқлик пайдо бўлса, зудлик билан мурожаат қилишни тушунтириш лозим. Қўшимча равишда гўдакни кузатиб боришингиз ва 1 кундан кейин сарғайишнинг кўпайган ёки камайганлигини баҳолашингиз лозим. Мабодо гўдакнинг ёши 14 кунликдан катта бўлса, уни аҳволини баҳолаш учун касалхонага юборинг.

МАШҚ Ғ

Бу машқда Сиз зарур даво турларининг ҳаммасини аниқлаб, гўдакларга тўғри келадиган антибактериал препаратлар ҳамда уларнинг дозаларини кўрсатиб берасиз. Агар зарур бўлса, *ГЎДАК* схемасидан фойдаланинг.

Б ва Д машқларни бажаришда фойдаланган Касал Гўдак Ёзув Шаклларини олинг.

Ҳар бир ҳол учун:

1. Боланинг аҳволини хотирага тушириш учун гўдак касаллигини баҳолаш ва таснифлаш хусусида ёзув шаклида зикр этиб қўйилган натижаларни кўриб чиқинг. Гўдакларнинг бири беҳуш ётгани ва унга ичириладиган дори препаратини бериш, балки, мумкин бўлмаслигига ва боланинг кўкрак эма олмаслигига аҳамият беринг. Гўдакларнинг бири ой-куни етмасдан туғилган бола эканига ҳам эътибор беринг.

2. Гўдак зудлик билан касалхонага юборишга муҳтожми-йўқми, аниқланг. Агар муҳтож бўлса, фақат шошилиш равишда қилиш зарур бўлган даво турларинигина ёзиб қўйинг. Агар бунга муҳтож бўлмаса, тавсия этиладиган барча даво турлари ва онасига бериладиган маслаҳатларни ёзув шаклининг орқа томонига ёзиб қўйинг.

3. Бола антибактериал препаратга муҳтож бўлса, унга бериш зарур бўлган препаратнинг номи, дозалари ва даволаш графигини ҳам ёзиб қўйинг.

Бу машқни бажариб бўлганингиздан кейин ўз жавобларингизни ўқитувчи билан муҳокама қилиб чиқинг.

3.4. ДИАРЕЯГА ДАВО ҚИЛИШ УЧУН – БОЛАНИ ДАВОЛАНГ СХЕМАСИГА ҚАРАНГ

Диарея давосига доир йўл-йўриқлар хусусида *Гўдак* схемаси *БОЛАНИ ДАВОЛАНГ* схемасига қарашни тавсия этади. Диареяга уйда даво қилишга мўлжалланган А режани ва диарея билан оғриган бирмунча каттароқ болада регидратация ўтказишга мўлжалланган Б ва В режаларни Сиз энди ўрганиб чиққансиз. Лекин шу даво режаларини гўдак бола учун татбиқ этишнинг баъзи хусусиятлари бор, Сиз шуларни ёдда тутишингиз керак.

А режа: Диареяга уйда даво қилинг

Диарея билан оғриган барча гўдаклар ва бирмунча каттароқ болалар сувсизланишнинг олдини олиш мақсадида қўшимча суюқликка ва озиқ моддалар олиб туриш учун эмизишни давом эттириб боришга муҳтож бўладилар. Гўдак болани қўшимча суюқлик билан таъминлаш ва эмизишни давом эттиришнинг энг яхши усули болани анча тез-тез ва бирмунча узоқроқ вақт давомида эмизиб туришдир. Гўдак болага қўшимча равишда ОРВнинг паст осмомоляр эритмаси ва тоза сув сингари суюқликларни бериб турса бўлади. Бола фақатгина эмизиб боқилаётган бўлса, озиқ-овқат маҳсулотлари асосида тайёрланган суюқликларни беришни бошламаслик жуда муҳим.

Гўдак бола уйда ОРВнинг паст осмомоляр эритмасини оладиган бўлса, ҳар сафар ичи кетганидан кейин болага қанча эритма бериш кераклигини онасига кўрсатишингиз керак. У олдин болани аввал эмизиши, кейин эса ОРВнинг паст осмомоляр эритмасини бериши керак. Диарея барҳам топганидан кейин болага ОРВнинг паст осмомоляр эритмасини беришни тўхтатиш кераклигини онасига эслатиб қўйинг.

Б режа: Ўртача сувсизланишга даво қилинг

ЎРТАЧА СУВСИЗЛАНГАН гўдак бола ОРВнинг паст осмомоляр эритмасини, Б режада тасвирланганидек, олиб туришга муҳтож бўлади. Регидратациянинг дастлабки 4 соати мобайнида бола эмишни истаган заҳоти уни эмизиш учун танаффуслар қилишни, кейин яна ОРВнинг паст осмомоляр эритмасини бериб боришни онасидан илтимос қилинг. Бола эмизилмасдан боқилаётган бўлса, унга шу вақт давомида 100 – 200 мл тоза сув беринг.

3.5. ҲАР БИР ГЎДАКНИ ТЕГИШЛИЧА ЭМЛАНГ

Гўдак болага бугун зарур бўлган эм дориларнинг ҳаммасини эмланг. Келаси сафар эмлаш учун болани қачон олиб келиш кераклигини онасига тушунтиринг.

3.6. МАҲАЛЛИЙ ИНФЕКЦИЯНИ УЙДА ДАВОЛАШНИ ОНАГА ЎРГАТИНГ

Гўдак болаларда онаси уйда даво қилса бўладиган уч хил маҳаллий инфекция бўлади: киндик кизариши ёки ундан йиринг келиб туриши, тери йирингчалари ва оғиз оқармаси (молочница). Бундай маҳаллий инфекцияларнинг давоси бирмунча катттароқ болаларнинг оғиз яраларига қилинадиган даво билан бир хил. Баданнинг касалланган жойини она кунига икки маҳал тозалаб, кейин унга генцианвиолет қўйиб туриши керак. Оғиз бўшлиғига даво қилиш учун тенг баравар суюлтирилган генцианвиолет ишлатилиши лозим.

Онага маҳаллий инфекцияни уй шароитида даволашни ўргатинг	
Даволашни қандай олиб бориш кераклигини онага тушунтиринг. Амбулатория шароитида она даволашни биринчи марта қандай олиб бораётганини кузатинг. Агар гўдакнинг аҳволи ёмонлашса, қайта келишни онага тушунтиринг.	
Теридаги йирингчаларни ёки киндик инфекциясини даволаш учун Онага даволашни 1 кунда 2 марта, 5 кун мобайнида ўтказиш кераклигини айтинг.	Оғиз оқармаси, оғиздаги яраларни даволаш учун Онага даволашни 1 кунда 4 марта, 7 кун мобайнида ўтказиш кераклигини айтинг.
Она: • Қўлларини совун билан ювиши, • Эҳтиётлик билан йиринг ва қатқалоқни совунли сув билан ювиши, • Терини қуритиши, • 0,5% генцианвиолет эритмаси билан артиши, • Қўлларини совун билан ювиши керак.	Она: • Қўлларини совун билан ювиши, • Тоза матони бармоққа ўраб, тузли сувга ботириши ва боланинг оғзини артиши, • Оғизни тенг баробар суюлтирилган (0,25%) генцианвиолет билан артиши, • Қўлларини совун билан ювиши керак.

Давони қандай қилиш кераклигини онага тушунтириб, кўрсатиб беринг. Сўнгра унинг давони қай тариқа олиб боришини кузатиб кўринг. Агар зарур бўлса, унга ёрдам беринг. Икки кундан кейин ёки инфекция кучаядиган бўлса, бундан эрттароқ она тиббий муассасага яна келиши керак. У генцианвиолетни ишлатишни 5 ва 7 кундан кейин тўхтатиши лозим. Кунига икки ва тўрт марта даво қилиб туриш кераклигини ва тиббий муассасага яна қачон келиш зарурлигини она эслаб қолганига ишонч ҳосил қилиш учун унга тегишли саволларни бериб кўринг.

Она бадан терисидаги йирингчалар ёки киндик инфекциясига даво қилиши керак бўлса, унга бир шиша суюлтирилмаган (0,5% ли) генцианвиолет беринг.

Она оғиз оқармаси (молочница)га даво қилиши керак бўлса, унга бир шиша тенг баравар суюлтирилган (0,25% ли) генцианвиолет беринг.

3.7. БОЛАНИ ТЎҒРИ ҲОЛАТДА ТУТИБ, КЎКРАК БЕРИШГА ОНАНИ ЎРГАТИНГ

Боланинг кўкракка нотўғри тутилиши ва яхши эма олмаслигининг сабаблари

Боланинг кўкракка НОТЎҒРИ тутилиши ва яхши эма олмаслигига бир неча сабаб бор. Болани, айниқса, туғилганидан кейинги дастлабки бир неча кун давомида шишачадан овқатлантиришган бўлишлари мумкин. Онаси бола эмизиш юзасидан етарли тажрибага эга бўлмаслиги мумкин. Унда қандай бўлмасин қийинчиликлар юзага келгану, ҳеч ким унга ёрдам ёки маслаҳат беролмаган бўлиши мумкин. Масалан, бола кичкина ёки заиф ёки онаси кўкрагининг учлари ясси бўлиши ёхуд болани эмизишга кеч киришилган бўлиши мумкин.

Бола онасининг кўкрагига нисбатан НОТЎҒРИ ҳолатда тутилган бўлиши мумкин. Боланинг ҳолати жуда муҳим, чунки бола ҳолатининг НОТЎҒРИ бўлиши айниқса илк босқичларда, аксари боланинг кўкракни яхши ололмай қолишига сабаб бўлади. Бола ТЎҒРИ ҳолатда тутиладиган бўлса, боланинг кўкрак олиши ҳам, ҳар қалай, яхши бўлади.

Боланинг ТЎҒРИ ҳолати қуйидаги белгиларга қараб аниқланади:

- Боланинг боши ТЎҒРИ тутилган ёки салгина орқага энгашган.
- Боланинг танаси онаси томонга ўтирилган.
- Боланинг танаси онасининг танасига яқин туради ва
- Онаси боланинг бутун танасини тутиб туради.

Боланинг НОТЎҒРИ ҳолати қуйидаги белгилардан бирортасига қараб аниқланади:

- Боланинг боши ён томонга бурилган ёки олдинга энгашган.
- Боланинг танаси онаси томонга ўтирилмаган.
- Боланинг танаси онасининг танасидан узоқда ёки
- Онаси боланинг боши ёки бўйнини тутиб туради.

Боланинг танаси онасининг танасига яқин ва она кўкрагига қаратиб тутилган

Боланинг танаси онасининг танасидан нарида, боши ён томонга ўтирилган

Боланинг ҳолати ва кўкракка тутилишини яхшилаш

Боланинг эмизилишига баҳо бераётган пайтингизда унинг кўкракка тутилиши ёки кўкракни эмишида қандай бўлмасин, бирор қийинчилик борлигини топган бўлсангиз, боланинг ҳолати ва кўкракка тутилишини яхшилашда онага ёрдам беринг. Онанинг ўзини бамайлихотир ва эркин сезаётганига ишонч ҳосил қилинг, масалан, уни суянчикли пастроқ стулга ўтқазиб қўйинг. Сўнгра қуйида келтирилган жадвалдаги босқичларга амал қилинг.

ОНАГА ГЎДАКНИ ТЎҒРИ УШЛАШНИ ВА КЎКРАККА ТЎҒРИ ТУТИШНИ ЎРГАТИНГ

Онага гўдакни қандай тўғри ушлаш кераклигини кўрсатинг:

- Боланинг боши ва танаси бир текисликда,
- Тана ва юзи кўкракка қараган ва бурун сўрғич сатҳида,
- Боланинг танаси онасининг танасига яқин,
- Она боланинг бўйнини ва елкасини эмас, балки бутун танасини ушлаб туради.

Онага гўдакни қандай қилиб кўкракка тўғри тутишни кўрсатинг.

- Боланинг ияги онанинг кўкрагига тегиб туради;
- Оғзи катта очилган;
- Пастки лаби ташқарига қайрилган;
- Ареоланинг кўп қисми бола оғзининг пастидан эмас, устидан кўринади.

Кўкракка тўғри тутилганлик ва самарали эмиш белгиларини изланг. Кузатинг. Агар бола кўкракка нотўғри тутилиб, самарасиз эмаётган бўлса, маслаҳатни қайтадан бошланг.

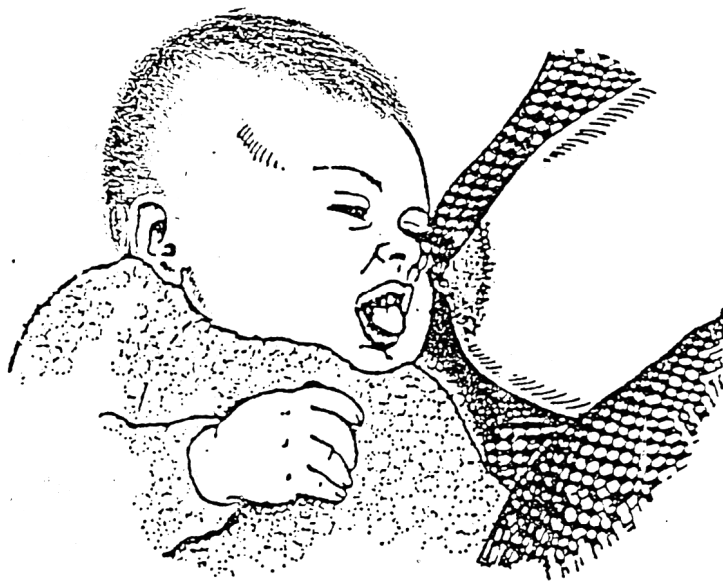
Онага ёрдам беришдан олдин қандай муаммолар борлигини аниқ билиб олиш учун онанинг боласини қандай эмизаётганини албатта кузатиб кўринг. Ҳамма нарсани бирдан бошқача қилишга онани дарров мажбурламанг. Онанинг ёрдамга муҳтожлигини пайқасангиз, қўнгилни кўтарадиган бирор гап айтинг, масалан:

«Қизчангиз эммоқчи бўлиб, жуда талпиниб турибдиз, шунақамасми?» деб кўринг.

Сўнгра нима ёрдам бериши мумкинлигини тушунтириб берингда, буни қандай қилиш кераклигини кўрсатиб берайми, деб сўраб кўринг. Масалан, Сиз тахминан мана бундай дейишингиз мумкин:

«Бола оғзини катта очиб, кўкракнинг каттагина қисмини оладиган бўлса, уни эмизиш Сиз учун анча қулай бўлади. Истайсизми, буни қандай қилиш кераклигини кўрсатиб бераман?»

Агар она розилик билдирса, унга ёрдам беришни бошлашингиз мумкин.

**Бола кўкракка тутилишга тайёр.
Унинг бурни она кўкраги учининг рўпарасида турибди, оғзи катта очилган.**

Болани қандай қилиб ТЎҒРИ ушлаш ва кўкракка тутишни кўрсатиб бераётганингизда уни онасидан олиб қўйманг. Она қилиши керак бўлган нарсани унга тушунтириб, кўрсатиб беринг. Кейин онага унинг ўзи болани ушлаши ва кўкракка тутиши учун имкон бериб қўйинг.

Сўнгра боланинг кўкракка ТЎҒРИ тутилгани ва яхши эмаётганига хос белгиларни яна бир марта излаб кўринг. Боланинг кўкракка тутилиши ёки кўкракни эмиши НОТЎҒРИ бўлса, онасидан бола эмизишни тўхтатиб, ишни яна бир марта такрор кўришни илтимос қилинг.

Агар бола яхши эмаётган бўлса, уни ҳар сафар эмизиш пайтида кўкракни етарлича узоқ вақт бериб туриш муҳимлигини онага уқтиринг. Она боласини у неча марта истаса, шунча марта эмизиб туриши керак.

3.8. ОНАНИ КЎКРАК СУТИНИ СОҒИШГА ЎРГАТИНГ

Одатда, кўкрак сутини соғиш яхши сўра олмайдиган, лекин ютиш рефлекси сақланиб қолган (камвазник билан туғилган болалардаги каби) гўдакларни овқатлантириш учун лозимдир. Кўкрак сутини соғиш, ундаги сут тўпланиб қолишини камайтириш, яхши сўра олмайдиган гўдакни овқатлантириш, она ёки бола касал бўлса, она ишга ёки бирон бошқа жойга бориши лозим бўлса, кўкрак сути захирасини яратиш учун фойдалидир. Кўкрак сути билан эмизаётган она ва гўдак парвариши билан машғул бўлган барча тиббий ходимлар оналарни кўкрак сутини соғишга ўргата олишлари лозим.

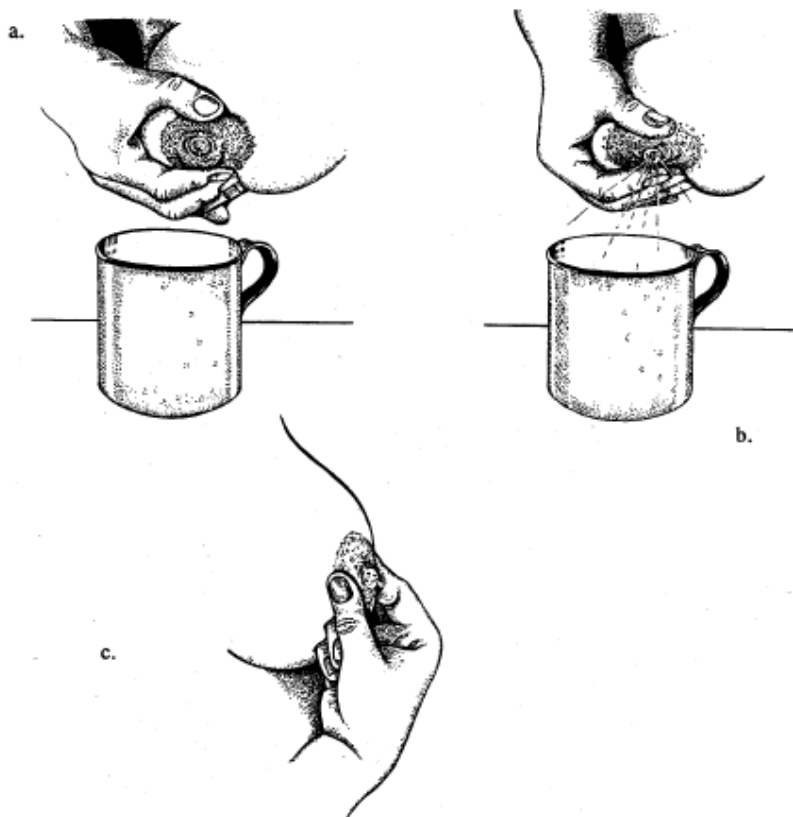
Кўкракни соғишнинг энг қулай усули қўл билан соғишдир. Ушбу усул учун махсус ускуналар талаб этилмайди ва аёл хоҳлаган пайтида, хоҳлаган жойида уни бажариши мумкин. Сутни кўкрак юмшоқ пайтида соғиш осон бўлиб, сут безида сут тўпланиб қолиб, оғриқ пайдо бўлганда, соғиш анча қийинчилик туғдиради. Шунинг учун ҳам, онани сутини соғишга туғруқдан сўнгги 1-2 кунда ЎРГАТИНГ. Кўкракда сут тўлиқ тўпланадиган 3- кунни кутманг.

Кўпчилик оналар турли хил усул билан етарлича сут соға оладилар. Она қўллаётган усул унга маъкул бўлса, ушбу усул билан соғишни давом эттиришга рухсат беринг. Мабодо, она қўллаётган усули билан етарлича сут соғиб ола олмаётган бўлса, унга самаралироқ усулларни ЎРГАТИНГ.

Кўкрак сутини соғиш учун пиёла, стакан ёки бўғзи кенг идишни танланг. Онадан идишларни совунли сув билан ювишини илтимос қилинг. Қайнатилган сув кўпчилик микроорганизмларни ҳалок этади. Она кўкрагини соғишга тайёр бўлиши билан ликобдаги сувни тўкиб ташланг.

Ҳар бир аёл ўз кўкрагини ўзи соғиши лозим. Мабодо, бу ишни бегона шахс бажармоқчи бўлса, сут безларини шикастлаши мумкин. Мабодо, Сиз онага соғишни ўргатаётган бўлсангиз, кўпроқ ўзингизда кўрсатинг, айти пайтда, она Сизнинг ҳаракатларингизни ўзида қайтарсин. Мабодо, Сиз ўзингизда кўрсатишни хоҳламасангиз, кўкрак муляжидан, қўлингизни ёки лунжингизни юмшоқ қисмидан фойдаланинг. Она кўкрагини қандай сиқишни кўрсатаётганингизда жуда ҳам эҳтиёткорлик билан муомалада бўлинг.

Она сутини биринчи кундан, иложи бўлса, туғуруқдан сўнгги биринчи 6 соатдан бошлаб соға бошлаши лозим. Аввалига у бир неча томчи оғиз сути соғиши мумкин, лекин бу кўкрак сутининг ажралиб чиқишига, гўдак эма бошлагани каби ёрдам бериши мумкин. Она иложи борича кўпроқ ва боласини неча марта эмизса, шунча марта сутини соғиши лозим. У камида, ҳар 3 соатда бир марта, шу жумладан кечаси ҳам, сутини соғиши керак. Мабодо, камроқ сут соғса ёки соғишлар ўртасидаги интервал узокроқ бўлса, унинг кўкраклари етарли миқдорда сут ишлаб чиқара олмаслиги мумкин.

Онага қандай қилиб кўкрак сутини соғишни ўргатинг

Онадан куйидагиларни бажаришни илтимос қилинг:

- Қўлларини тозалаб ювишни.
- Қулай ҳолатни эгаллашни.
- Сўрғичи ва ареоласининг тагига оғзи кенг идишни тутиб, ушлаб туришни.
- Қўлининг бош бармоғини кўкрагининг тепа қисмига, кўрсаткич бармоғини пастки қисмига, яъни, бир-бирига қарама-қарши қўйишни (кўкрак сўрғичидан камида 4 см узоқликда).
- Сут безини бош ва кўрсаткич бармоқлар ўртасида бир неча марта сиқиб, кейин қўйиб юборишни.
- Агар, сут пайдо бўлмаса, она бош ва кўрсаткич бармоқларини сўрғич томонга суриб, аввалгидай кўкракни яна бир неча марта сиқиб – қўйиб юбориши лозим.
- Сут безини айланасига, турли нуқталарида сиқиб-қўйиб юбориши ва бунда бармоқлар сўрғичдан бир хил масофада бўлиши лозим. Бу ҳаракатлар эҳтиёткорлик билан, сўрғич ёки терига шикаст етказмасдан бажарилиши керак.
- Соғишни кўкракдан сут сизиб чиқа бошламагунча қадар давом эттириш ва фақат шундан сўнггина иккинчи кўкракка ўтиш ва уни ҳам сут сизиб чиқа бошлагунча соғиш лозим.
- Ҳар бир кўкракни навбатма-навбат, 5-6 марта, камида 20-30 минут давомида соғиш керак.
- Соғишни сут сизиб чиқиши тугаши билан тўхтатиш мумкин, лекин, яна қайта соға бошлагунча билан сут томчилари пайдо бўлади.

3.9. ОНАНИ ПИЁЛАДА ОВҚАТЛАНТИРИШГА ЎРГАТИНГ

Мабодо, гўдак эма олмаса, у соғилган сут билан, пиёла ёрдамида овқатлантирилиши лозим. Она эмиза олмаган ёки хоҳламаган ҳолда, гўдак кўкрак сути ўрнини босувчилар билан, пиёла ёрдамида овқатлантирилиши лозим. Пиёла ёрдамида овқатлантириш шиша идишдан фойдаланишга қараганда хавфсизроқдир, чунки:

- Қайнатишнинг иложи бўлмаса, пиёлани осонлик билан совунли сувда ювиш мумкин.
- Пиёлаларни ўзлари билан олиб юриш эҳтимоли шиша идишга нисбатан кам бўлиб, бу эса бактериялар ривожланиш эҳтимолини ҳам камайтиради.
- Пиёлани, гўдак мустақил равишда овқатланиши учун унинг ёнида қолдириб кетишнинг иложи йўқ. Гўдакни пиёла ёрдамида овқатлантираётган шахс уни ушлаб туриши ва назорат қилиши лозим, бу эса, бола учун зарур бўлган мулоқотни таъминлайди.
- Пиёла кўкракни сўриш учун тўсқинлик қилмайди.
- Пиёла гўдак қабул қилаётган овқатни назорат қилиб туришга имкон беради.

Онани пиёлада овқатлантиришга ЎРГАТИНГ

- Сут тўкилса ифлосланмаслиги учун, гўдакнинг кўкрагига салфетка тутинг.
- Гўдакни тиззангизда ярим вертикал ҳолатда ушлаб ўтиринг.
- Пиёлага сутни ўлчаб қуйинг.
- Пиёлани шундай ушлангки, унинг қирраси пастки лабга бемалол тегиб турсин.
- Гўдакнинг лабига сут тегиши учун пиёланинг чеккасини бироз кўтаринг.
- Сутни ичиш учун гўдакнинг ўзига имкон беринг. Гўдакнинг оғзига сутни ҚУЙМАНГ.

Одатда пиёлача билан овқатлантириш қошиқ билан овқатлантиришдан афзалроқ. Чунки қошиқ билан овқатлантириш кўпроқ вақтни эгаллайди. Қошиқ билан овқатлантириш айниқса кечаси қийинроқ.

Қошиқ билан овқатлантирилган баъзи болалар вазнини қийинроқ олади. Лекин агар она қошиқ билан овқатлантиришни афзал кўрса ва етарлича овқатлантира олса, қошиқ билан овқатлантиришни давом қилсин. Ундан ташқари агар гўдак касал бўлиб, нафас олишда қийналаётган бўлса қошиқ билан овқатлантириш қулайроқдир.

Агар она кичик вазндаги бола учун керагидан ортиқроқ сут соғса унда кўкрагидagi сутининг иккинчи қисмини бошқа пиёлачага соғишни таклиф қилинг, чунки орқа сутда бола учун керак озиқ моддалар кўпроқдир.

Болани овқатлантиришдаги бошқа муаммолар юзасидан онага маслаҳат беринг

* Она боласини 24 соат давомида 8 мартадан камроқ эмизадиган бўлса, бола эмизиш маҳалларини кўпайтиришни унга маслаҳат беринг. У боласини кундузи ҳам, кечаси ҳам, гўдак неча марта истаса шунча марта ва шунча узоқ эмизиб туриши керак.

* Гўдак бола бошқа овқат ёки суюқликлар оладиган бўлса, онага болани кўпроқ эмизиб, бошқа овқат ва суюқликлар ҳажмини камайтиришни ва, иложи бўлса, бошқа овқат ва суюқликлар беришдан воз кечишни маслаҳат беринг. Бошқа суюқликларни болага шишачадан эмас, балки пиёладан беришни онага маслаҳат қилиб кўрсатинг.

* Она боласини мутлақо эмизмайдиган бўлса, уни болани эмизиб боқиш ва балки релактация қилиш масалалари юзасидан маслаҳат беринг. Агар она астойдил истайдиган бўлса, болани эмизиб боқиш масалалари бўйича тиббий ходим қийинчиликларни енгишда унга ёрдам бериши ва болани эмизишни йўлга қўйиши мумкин.

Боласини эмизмасдан боқадиган онага сунъий аралашмалардан ТЎҒРИ келадиган аралашмани танлаш ва ТЎҒРИ тайёрлаш масалалари юзасидан онага маслаҳат беринг (*ОНАГА МАСЛАҲАТ БЕРИНГ* модулининг 3.1. бўлимига қаралсин).

Овқатланишида муаммолари бор гўдакни 2 кундан кейин яна текшириб кўринг. Агар Сиз боланинг овқатланишига каттагина ўзгартиришлар киритишни тавсия этган бўлсангиз, бу – айниқса муҳим.

3.10. КАМВАЗНЛИ ГЎДАКНИ УЙДА ҚАНДАЙ ИСИТИШ КЕРАКЛИГИГА ОНАНИ ЎРГАТИНГ

Гўдакнинг тана ҳарорати 36,5°C и 37,4°C оралиғида сақлаш жуда муҳим ҳисобланади. Тана ҳарортининг паст бўлиши бемор гўдакка салбий таъсир этади ва ўлим хавфини оширади. Камвазн туғилган гўдаклар тана ҳароратини кузатиб бориш туғилганда камвазнлик бўлмаган гўдаклардагига нисбатан юқори эътиборни талаб қилади.

Онага гўдакни хона ҳарорати илиқ шароитда (хона ҳарорати 25°C дан паст бўлмаган) ўз тўшагида парваришлаш ҳақида маслаҳат беринг. Онадан камвазн болани чўмилтирмасликни ва уни ҳар доим қуруқ ушлашни илтимос қилинг. Яна онага вақти-вақти билан гўдакнинг қўл ва оёқларини иссиқлигини текшириш учун ушлаб кўришни тавсия қиламиз. Агар боланинг қўл ва оёқлари совуқ бўлса, уларни иситишнинг энг яхши усули – терига-тери контактидир. Бу усул билан болани совуқ хонада музлашини олдини олиш мумкин. Терига-тери контакти она ёки бошқа инсон томонидан бажарилиши мумкин. Катта одам танаси гўдакка иссиқлик улашади.

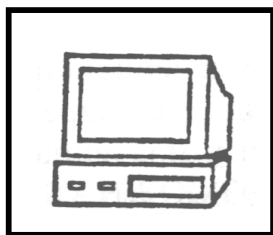
Камвазн гўдакни уй шароитида қандай иситиш кераклигини онага ўргатинг

- Гўдакни она билан бир тўшакда ушланг.
- Хона ҳароратини иссиқлик манбалари ёрдамида 25°C дан паст бўлмаган даражада сақланг. Хонада совуқ шамолли елвизак йўқлигига ишонч ҳосил қилинг.
- Камвазн гўдакни чўмилтирманг. Агар чўмилтирмоқчи бўлсангиз, буни иссиқ хонада иссиқ сув ёрдамида амалга оширинг ва чўмилтириб бўлгандан сўнг гўдакни қуруқ бўлгунча артиб, кийинтиринг.
- Гўдакнинг кийимини (масалан, пеленкасини) ҳар гал у нам бўлганда алмаштиринг.
- Терига-тери контактини иложи борица узоқ, кундузи ва кечаси давом эттиринг. Терига-тери контакти учун:
 - Болага олд тугмалари қадаладиган илиқ кўйлак, иштонча, қалпоқча ва пайпоқ кийдириг.
 - Гўдакни терига-тери контактида онанинг кўкрак қафасига, кўкрак безлари оралиғига бошини ён тарафга қараган ҳолатида жойлаштиринг.
 - Гўдакнинг танасини онанинг кийими билан ёпинг (совуқ кунда қўшимча иссиқ кўрпача билан).
 - Терига-тери контакти бўлмаган пайтда, ҳар доим гўдакни яхши кийинтирган ва ўрантирган ҳолда ушланг. Қўшимча яна болага қалпоқча ва пайпоқ кийдириг, юмшоқ ва қуруқ пеленкага эркин ўранг ва кўрпача билан ёпинг.
 - Гўдакнинг қўл ва оёқларини иссиқлигига ишонч ҳосил қилиш учун тез-тез текширинг. Агар улар совуқ бўлса, терига-тери контакти ёрдамида иситинг.
 - Гўдакни кўкрак билан тез-тез эмизинг (ёки соғилган кўкрак сутини пиёлача ёрдамида беринг).

Гўдакни терига-тери контактида ушлаш учун онани ҳоли қолдирган ҳолатда, уни ўзига қулай ўтириб олишини ёки орқага суянишини сўранг:

- Онадан болани ечинтиришни сўранг, қалпоқча, иштонча ва пайпоқдан ташқари.
- Гўдакни кўкрак қафасига, кўкрак безлари оралиғига терига-тери контактида вертикал ва чўзилган ҳолатида жойлаштиринг.
- Гўдакнинг бошини ён томонга қаратинг, нафас йўллари тўсилмаслиги учун.
- Гўдакни онанинг кўйлаги билан ёпинг, кейин эса иккаласини қўшимча кўрпача билан ўранг.
- Онани гўдакни кўкраги билан тез-тез эмизишини сўранг.

Агарда терига-тери контактининг иложиси бўлмаса гўдакни кийинтиринг ва ўранг, бунда унинг боши, қўли ва оёғи ҳам ўралиши лозим. Гўдакни парваришловчи билан иситкичлар билан иситилган хонада ушланг. Онани гўдакни кўкрак сути билан тез-тез эмизишини айтинг.

МАШҚ Ж

1-қисм – Видеофильм

Сиз боланинг ҳолати ва кўкракка тутилишини яхшилашда онага ёрдам бериш босқичларини намоиш этадиган видеофильмни кўриб чиқасиз.

2- қисм – Фотосуратлар

Бу машқда Сиз фотосуратларни диққат билан кўриб чиқиб, боланинг ТЎҒРИ ва НОТЎҒРИ ҳолатлари ҳамда кўкракка тутилишини кўрсатадиган белгиларни ажратиш олишни машқ қилиб кўрасиз. Ҳамма тайёр бўлганидан кейин ҳар бир фотосурат гуруҳда муҳокама қилиб чиқилади. Боланинг ҳолати ва кўкракка тутилишини яхшилашда онага ёрдам бериш учун тиббий ходимнинг нималар қилиши мумкинлигини муҳокама қилиб чиқасиз.

1. 77 - 79 рақамли фотосуратларни диққат билан кўриб чиқинг, буларда кўкракка тутилган болалар тавсирланган. Уларнинг ҳар бири учун боланинг ТЎҒРИ ҳолатини кўрсатадиган белгиларни топинг. Гўдакнинг ТЎҒРИ ва НОТЎҒРИ ҳолати қандай бўлишини эслаб қолишни осонлаштириш учун ҳар бир фотосурат хусусидаги ўз кузатувларингизни қуйида келтирилган жадвалдаги жавобларга солиштириб кўринг.

2. Энди 80 – 82 рақамли фотосуратларни диққат билан кўздан кечиринг. Бу суратларда ТЎҒРИ ҳолат белгиларини излаб кўринг ва ҳар бир белги бор-йўқлигини жадвалда белгилаб кўйинг. Мазкур ҳолат ТЎҒРИ ҳолатми-йўқми, буни ҳам аниқланг.

Фото- сурат лар	ТЎҒРИ ҳолат белгилари				Боланинг кўкракка тутилишига доир изоҳлар
	Боланинг боши ва танаси ростланган	Боланинг боши ва танаси кўкракка қараган	Боланинг танаси онасининг танасига яқин	Онаси боланинг бутун танасини тутиб туради	
77	ҳа	ҳа	ҳа	ҳа	
78	ҳа	ҳа	ҳа	ҳа	

Фото- сурат лар	ТЎҒРИ ҳолат белгилари				Боланинг кўкракка тутилишига доир изоҳлар
	Боланинг боши ва танаси ростланган	Боланинг боши ва танаси кўкракка қараган	Боланинг танаси онасининг танасига яқин	Онаси боланинг бутун танасини тутиб туради	
79	йўқ - бола боши ёнга бурилган	йўқ	йўқ - онанинг танасига қарамаган	йўқ	Кўкракка НОТЎҒРИ тутилган: боланинг оғзи катта очилмаган, пастки лаби ташқарига қайрилмаган, ареоланинг ярми устидан, ярми пастидан кўринади
80					
81					
82					

Машқни тугатганингиздан кейин ўқитувчига айтинг. Ҳамма тайёр бўлганидан кейин гуруҳ муҳокамаси ўтказилади.

3.11. БОЛАГА УЙДА ПАРВАРИШ ҚИЛИШ ЮЗАСИДАН ОНАГА МАСЛАХАТ БЕРИНГ

БАРЧА касал гўдакларга уйда парвариш қилиш ишининг асосий босқичлари бор. Ҳар бир онага шу босқичларни ЎРГАТИНГ.

ОНАГА ГЎДАКНИ УЙ ШАРОИТИДА ПАРВАРИШ ҚИЛИШ БУЙИЧА МАСЛАХАТ БЕРИНГ

1. ГЎДАКНИ ФАҚАТ ОНА СУТИ БИЛАН ОВҚАТЛАНТИРИНГ

Фақат она сути беринг. Гўдакни соғлом ёки касал бўлишига қарамай фақат она сути билан кечаю кундуз, тез-тез, неча марта хоҳласа, шунча эмизинг.

2. ГЎДАКНИ ДОИМО ИССИҚ ҲОЛАТДА БЎЛИШНИ ТАЪМИНЛАНГ

Совуқ ҳавода гўдакнинг бошини ва оёғини ўранг, устига қўшимча кийим кийдириг.

3. ҚАЧОН ҚАЙТИБ КЕЛИШ

Кейинги ташриф		Қачон яна дарҳол келиш зарур
Агар гўдакда:	Кейинги кўрикка	Қуйидаги симптомлардан бирортаси пайдо бўлса онага яна дарҳол қайтиб келишни тушунтиринг:
• САРИҚЛИК	1 кундан кейин	• Ёмон эмса ёки ёмон ичса • Уйқучан ёки қарахт бўлса • Аҳволи ёмонлашса • Иситма чиқса • Бадани совуқ бўлса • Нафаси тезлашса • Нафаси қийинлашса • Товон ва қафтларда сариқлик пайдо бўлса
• МАҲАЛЛИЙ БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯ	2 кундан кейин	
• ОВҚАТЛАНИШДАГИ ҲАР ҚАНДАЙ МУАММО		
• ДИАРЕЯ		
• ОҒИЗ ОҚАРМАСИ (МОЛОЧНИЦА)		
• ВАЗНИ ЁШИ УЧУН КАМ	14 кундан кейин	

ГЎДАКНИ ФАҚАТ КЎКРАК СУТИ БИЛАН БОҚИНГ:

Болани тез-тез эмизиб туриш унинг организмни озиқ моддалар билан таъминлайди ва сувсизланиб қолишининг олдини олишга ёрдам беради.

БОЛАНИ ДОИМ ИССИҚ САҚЛАШ УЧУН ҲАММА ЧОРАЛАРНИ КЎРИНГ:

Боланинг доим иссиқ бўлиши жуда муҳим (лекин ҳаддан ташқари иссиқ шароитларда эмас). Ҳароратнинг пастлиги ўз ҳолича гўдакнинг нобуд бўлишига сабаб бўлиши мумкин.

ЯНА ҚАЧОН КЕЛИШ КЕРАК:

Кейинги текширув учун тиббий муассасага яна қачон келиш зарурлигини онага тушунтириг.

Қандай симптомлар пайдо бўлиб қолганида тиббий муассасага **дарҳол келиш зарурлигини** ҳам унга тушунтириг. Юқорида санаб ўтилган белгилар пайдо бўлиб қолишни кузатиб бориш жуда муҳим. Мана шундай белгиларни аниқлаб олишни онага ЎРГАТИНГ. Белгиларни онага тушунтириш ва уларни эслаб қолишда унга ёрдам бериш учун «Она Эслатмаси» дан фойдаланиг. Онанинг қайси пайтларда тиббий муассасага яна дарҳол келиш зарурлигини тушуниб олганини текшириб кўриш учун унга тегишли саволларни бериб кўриг.

3 - МАШҚ

Бу машқда Сиз касал гўдакларга қилинадиган баъзи даво турларининг босқичларини такрорлайсиз.

Д машқда 2- ҳол – Хилола ва 6- ҳол – Жаннат учун тўлдирган Касал Гўдак Ёзув Шаклини олинг. Агар зарур бўлса, *ГЎДАК* схемасидан фойдаланинг.

Ҳар бир ҳол учун:

1. Бола аҳволини баҳолаш, касалликни таснифлаш натижаларини ва зарур даво турларини яна бир марта кўриб чиқинг.
2. Ҳар бир ҳолга даво қилиш юзасидан қуйида келтирилган қўшимча саволларга жавоб беринг.

2- ҳол. Хилола

1. Хилола антибактериал препаратлар ёрдамида даволанишга қўшимча равишда ундаги маҳаллий инфекцияга, яъни думбаларидаги йирингчалар бўйича уйда ҳам даволанишга муҳтож. Бу боланинг терисидagi йирингчаларга уйда даво қилиш учун онасининг бажариши керак бўлган ишларни қуйида кўрсатиб ўтинг.

*

*

*

*

*

2. Теридаги йирингчаларга она нечоғлик тез-тез даво қилиб туриши керак?

3. Хилола «гўдакнинг уйдаги парвариши» га ҳам муҳтож. Онага қандай учта асосий маслаҳатни бериш керак?

*

*

*

4. Тиббий муассасага қачон яна келиш тўғрисида Хилоланинг онасига Сиз нима деган бўлар эдингиз?

6- ҳол. Жаннат

1. Антибактериал препаратлар билан даволанишга қўшимча равишда Жаннат Б режага мувофиқ ЎРТАЧА СУВСИЗЛАНИШГА даво қилишга ҳам муҳтож. Давонинг дастлабки 4 соати мобайнида Жаннатга қанча ОРВнинг паст осмомоляр эритмаси бериш керак?

Дастлабки 4 соат давомида унга бошқа суюқликлар бериш керакми? Агар керак бўлса, қандай суюқликларни бериш лозим?

2. Болалар ОРВнинг паст осмомоляр эритмасини олиб бўлгунларича тиббий ходим ОРВнинг паст осмомоляр эритмасини қандай тайёрлаш кераклигини ОРП бурчагида бир нечта оналарга ўргатиб қўйди. 4 соат даволашдан кейин тиббий ходим Жаннатнинг аҳволини такрор марта баҳолади. Қизча хотиржам. Терисининг бурмаси дарҳол текисланади. Тиббий ходим боланинг касаллигини СУВСИЗЛАНИШ ЙЎҚ деб таснифлади ва даवони давом эттириш учун А режани танлади.

Тиббий ходим диарея пайтида Жаннатнинг қўшимчаа суюқликларга муҳтож бўлишини онасига тушунтирди. Болани суюқликлар билан қўшимча равишда таъминлаб туришнинг энг яхши йўли уни тез-тез ва ҳар сафар узоқроқ эмизиб туриш эканлигини онасига уқдирди.

Тиббий ходим онасига Жаннатга уйда ичириб туриш учун икки пакет паст осмомоляр ОРВ ҳам берди.

ОРВнинг паст осмомоляр эритмасини уйда ичириб туриш тўғрисида тиббий ходим боланинг онасига яна нималарни айтиши керак?

3. Тиббий ходим эмизиш пайтида боланинг ҳолатини ва кўкракка тутилишини яхшилаш юзасидан ОРП бурчагида 4 соат мобайнида Жаннатнинг онасига ёрдам ҳам бера олди. Болани овқатлантириш масалалари юзасидан у яна қандай маслаҳатларни бериши керак?

Бу машқни бажариб бўлганингиздан кейин ўз жавобларингизни ўқитувчи билан муҳокама қилиб чиқинг.

Ўқитувчингиз гўдакларнинг онасига бериладиган асосий маслаҳатларни такрорлаш машқини ўтказди.

4.0. БЕМОР ГЎДАКДА КЕЙИНГИ КУЗАТУВНИ ЎТКАЗИНГ

Онасида гўдакнинг муаммолари тўғрисида сўранг. Сиз гўдакнинг ушбу касаллик бўйича амбулаторияга келиши бирламчими, ёки кейинги кўриққа келганми, аниқлашингиз керак. Буни қандай қилиб билиб олиш Сизнинг амбулаториянгизга мурожаат этган касалларни қайд этиш жараёнига ва келган беморларни нима мақсадда мурожаат этганини сўрашга боғлиқ. Масалан:

- Она Сизга ёки бошқа тиббий ходимга гўдакни аниқ бир муаммо бўйича кейинги кузатувга келганлигини айтиши мумкин.
- Агар Сизнинг тиббиёт муассасангизда кейинги кузатувга қачон келиш кераклиги ёзилган талон берилса, онасида талонни кўрсатишни илтимос қилинг.
- Агар амбулаторияда ҳар бир беморга амбулатория картаси юритилса, Сиз картага қараб гўдакни ушбу муаммо билан бир неча кун олдин мурожаат этганми-йўқми, билишингиз мумкин.

Гўдакни амбулаторияга кейинги кузатувга олиб келишганларини аниқ билганингиздан кейин, онасида асосий муаммолардан ташқари бошқа янги муаммолар пайдо бўлганми йўқми, сўранг. Агар гўдакда **бошқа янги муаммолар** пайдо бўлган бўлса, гўдакни биринчи кўрув вақтида кўргаётганингиздек текширинг.

Кейинги кузатувга келган барча гўдакларда ЎТА ОҒИР КАСАЛЛИК белгилари бор-йўқлигини текширинг.

Агар гўдакда янги муаммолар бўлмаса, гўдакдаги аввалги таснифга тегишли *КЕЙИНГИ КУЗАТУВ* рамкасини топиб, ундаги тавсияларга амал қилинг.

КЕЙИНГИ КУЗАТУВ рамкасида кўрсатилган тавсиялар бўйича ҳолатини баҳоланг.

- Гўдакнинг ҳолатини таснифлаш учун таснифлаш устунидан фойдаланманг. Бу Сизга гўдакка айнан бир хил ва керак бўлмаган даволаш муолажаларни қайта тавсия этишдан ҳимоя қилади. Бу ерда битта истисно бор. Агар гўдакда диарея бўлса, гўдакни биринчи ташрифдагидек баҳолаш, таснифлаш ва даволаш керак.
- Мос даволаш муолажаларни танлаш учун гўдакдаги аниқланган белгилардан фойдаланинг.
- Даволашни ўтказинг.

Агар гўдакнинг аҳволи даволаш натижасида **яхшиланмаса**, унинг таснифи схемада келтирилган таснифга тўғри келмаганлигини кўрсатади. Гўдак касалхонага юборишдан олдин керакли даволашга муҳтож бўлиши мумкин.

Баъзи гўдакларда **даволаш муолажалари олиб борилишига қарамай, ўзгариш бўлмайди** ва улар бир неча маротаба амбулаторияга мурожаат этишади. Бундай ҳолатларда уларни касалхонага тўлиқ текшириш ва даволаш учун жўнатиш керак.

Бундай ташқари агар Сиз чақалоқ **соғлиги учун хавотирланаётган бўлсангиз** ва нима қилишни билмасангиз касалхонага жўнатиш. Гўдакнинг аҳволи даволаш натижасида ижобий томонга ўзгармаса унда бошқа касаллик бўлиши мумкин. Бу гўдаклар бошқа даволаш муолажаларига муҳтож бўладилар.

4.1. МАҲАЛЛИЙ БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯДА КЕЙИНГИ КУЗАТУВНИ ЎТКАЗИНГ

ГЎДАК схемасининг *КЕЙИНГИ КУЗАТУВ* бўлимидаги МАҲАЛЛИЙ БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯ рамкасига қаранг.

Касаллиги МАҲАЛЛИЙ БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯ деб таснифланган гўдак 2 кундан кейин кейинги кузатувга келганда қуйида кўрсатилган йўриқномаларга амал қилинг:

- Киндикни кўздан кечиринг. Қизариш ва йиринглаш борми? Қизариш киндик атрофига тарқаганми?
- Теридаги йирингчаларни кўздан кечиринг. Улар кўпми ёки каттами?

Даволаш:

- Агар киндикнинг йиринглаши ва қизариши сақланиб қолган бўлса ёки кўпайган бўлса, гўдакни касалхонага юборинг. Агар йиринглаш ва қизариш **камайган бўлса**, онага антибактериал воситани 5 кун давомида бериб, маҳаллий инфекцияни уйда даволашни давом эттиришни тушунтиринг.
- Агар теридаги йирингчалар ўзгармаган ёки кўпайган бўлса, гўдакни касалхонага юборинг. Агар йирингчалар **камайган бўлса**, онага антибактериал воситани 5 кун давомида бериб, маҳаллий инфекцияни уйда даволашни давом эттиришни тушунтиринг.
- Гўдакнинг тузалишига қарамай антибактериал воситани 5 кун давомида бериш муҳимлигини онасига тушунтиринг. Шу билан бирга маҳаллий инфекцияни 5 кун давомида даволашни (киндик ёки теридаги йирингчаларни ювиб, генцианвилет билан артишни) давом эттириши керак.

4.2. САРИҚЛИҚДА КЕЙИНГИ КУЗАТУВНИ ЎТКАЗИНГ

ГЎДАК схемасининг *КЕЙИНГИ КУЗАТУВ* бўлимида келтирилган САРИҚЛИҚ рамкасига қаранг.

САРИҚЛИҚ таснифи билан гўдак 1 кундан кейин кейинги кузатувга келганда қуйидаги тавсияларга қаранг:

- Қаранг, сариклик борми? Кафт ва товонларда сариклик борми?

Даволаш:

- Агар **қўл кафтлари ва оёқ товонларида сариклик бўлса**, ОҒИР САРИҚЛИҚ деб таснифлаб касалхонага юборинг.
- Қўл кафтлари ва оёқ товонларида сариклик бўлмаса, лекин **сариклик биринчи кўрув пайтидагига нисбатан камаймаган бўлса**, онага уй шароитида парвариш қилиш бўйича маслаҳат беринг ва сариклик тугамагунча 1 кундан кейин кейинги кузатувга келишини тайинланг.
- Сарғайиши **камайиб бораётган бўлса**, онани мактанг ва уй шароитида парваришни давом эттиришни маслаҳат беринг. Гўдак 2 ҳафталик бўлганда кейинги кузатувга келишини тайинланг.

- Сарғайиш **2** ҳафтадан **ортиқ сақланиб турса**, аҳволини баҳолаш учун касалхонага юборинг.

4.3. ДИАРЕЯДА КЕЙИНГИ КУЗАТУВНИ ЎТКАЗИНГ

ГЎДАК схемасидаги *КЕЙИНГИ КУЗАТУВ* бўлимида келтирилган ДИАРЕЯ рамкасига қаранг. ДИАРЕЯ таснифи билан гўдак 2 кундан кейин кейинги кузатувга келганда куйидаги йўриқларга амал қилинг:

- Сўранг: - Диарея тўхтадими?

Даволаш:

- Агар диарея **тўхтамаган бўлса**, "Гўдакда диарея борми" рамкасида кўрсатилганидек баҳоланг, таснифланг ва даволанг.
- Агар диарея **тўхтаган бўлса**, онасига фақат кўкрак сути билан овқатланишни давом эттиришини маслаҳат беринг.

4.4. ОВҚАТЛАНИШ МУАММОЛАРИ БИЛАН КЕЛГАН ГЎДАКДА КЕЙИНГИ КУЗАТУВНИ ЎТКАЗИНГ

ГЎДАК схемасидаги *КЕЙИНГИ КУЗАТУВ* бўлимида келтирилган ОВҚАТЛАНИШ МУАММОЛАРИ рамкасига қаранг.

ОВҚАТЛАНИШ МУАММОСИ таснифи билан гўдак 2 кундан кейин кейинги кузатувга келганда куйидаги тавсияларга амал қилинг:

- Овқатлантиришни қайта баҳоланг. «Овқатлантириш муаммолари ёки камвазнлик бор-йўқлигини текшириб кўринг» бўлимига қаранг. Агар гўдак кўкрак сути билан овқатланаётган бўлса, кўкрак сути билан боқиш амалиётини баҳоланг.
- Бирламчи ташрифда аниқланган барча овқатланишдаги муаммолар ҳақида онадан сўранг. Онадан қай даражада тавсияларга риоя қилганлигини сўранг ва бу маслаҳатларни бажаришда она қандай муаммоларга дуч келганлиги ҳақида савол беринг.

Масалан, Сиз онага болага сув ёки шарбатларни беришни, шишачадан фойдаланишни тўхтатиб, кўпроқ ва узоқроқ эмизишни маслаҳат берган эдингиз. Онанинг боласини кун давомида неча марта эмизаётганини, шишачадан фойдаланишни ва сув, шарбатларни бермаётганини билиш учун баҳоланг. Сўнгра унга маслаҳат беринг, керак бўлса мақтанг ва қўллаб-қувватланг.

- Агар **овқатлантиришда бошқа муаммолар бўлмаса**, онани мақтанг ва овқатлантиришни худди шу тариқа давом эттиришини тавсия қилинг.
- **Овқатлантиришдаги янги муаммолар ва давом этиб келаётган муаммолар бўйича** онага маслаҳат беринг. *ГЎДАК* схемасидаги «Онага овқатланиш муаммолари бўйича маслаҳат беринг» жадвалидан, МАСЛАҲАТ БЕРИНГ схемасидан ва «Кўкрак сути билан овқатлантиришда тўғри кўкрак олди ҳолати ва тўғри кўкракка тутишга онани ўргатинг» жадвалидан фойдаланинг.

- Агар, онага **овқатлантиришни бутунлай ўзгартиришни** маслаҳат бераётган бўлсангиз, онадан гўдак билан яна келишни сўранг.
- Агар **гўдакнинг ёши учун вазни кам бўлса**, онадан бирламчи ташрифдан сўнг 14 кундан кейин қайта келишини илтимос қилинг. Ташриф пайтида гўдакнинг вазнини яна бир бор баҳоланг. Катта ёшдаги болалардан фарқли, гўдакларнинг вазнини текшириш учун қайта ташриф эртароқ белгиланади. Бу ҳолат гўдакларнинг тез ўсиши кераклиги билан тушунтирилади, ва агар вазнига қўшилмаса, хавф гуруҳига киритилади.

Истисно: Агар, Сиз овқатлантириш яхшиланишига ишончингиз комил бўлмаса, ёки гўдак вазн йўқотган бўлса, уни касалхонагага юборинг.

4.5. **ВАЗНИ ЁШИ УЧУН КАМ БЎЛГАНДА КЕЙИНГИ КУЗАТУВНИ ЎТКАЗИНГ**

ГЎДАК схемасидаги *КЕЙИНГИ КУЗАТУВ* бўлимида келтирилган КАМВАЗНЛИК рамкасига қаранг.

КАМВАЗНЛИК таснифи билан гўдак 14 кундан кейин кейинги кузатувга келганда куйидаги тавсияларга амал қилинг:

- Гўдакни тортиб кўринг ва аниқланг, гўдакнинг вазни ёшига нисбатан камлиги сақланиб қолганми?
- Овқатлантиришни қайта баҳоланг. «Овқатлантириш муаммолари ёки камвазнлик бор-йўқлигини текшириб кўринг» баҳолаш жадвалидан фойдаланинг. Агар бола кўкрак сути билан овқатлантирилаётган бўлса, кўкрак билан эмизишни баҳоланг.

Даволаш:

- Агар **гўдакнинг вазни энди ёши учун кам бўлмай қолган** бўлса, онани гўдакни тўғри овқатлантираётгани учун мақтанг. Онани гўдакни худди шу тарзда ёки овқатлантиришни яхшилаш учун кўшимча тавсияларни эътиборга олган ҳолда овқатлантиришни давом эттиришини илтимос қилинг.
- Агар гўдакда камвазнлик ҳали ҳам сақланиб қолган бўлса, лекин овқатлантиришда муаммолар **бўлмаса**, онани мақтанг. Онага боланинг вазнини яна 14 кундан сўнг ёки кейинги эмлашга келганда (қайсиниси эртароқ бўлса) вазнини қайта ўлчаш кераклигини айтинг. Гўдакнинг яхши овқатланаётганлигини ва вазн қўшиб бориши давом этаётганлигини текшириб боришингиз керак. Туғилганда вазни кам бўлган кўпгина гўдаклар кейинчалик ҳам вазни ёши учун кам бўлиб қолиши мумкин, лекин овқатланишда муаммолар бўлмаса, уларнинг вазни ортиб боради.
- Агар гўдакда **камвазнлик ва овқатланишда муаммолари сақланиб қолган бўлса**, онага овқатлантириш бўйича маслаҳат беринг. Онадан 14 кундан кейин ёки кейинги эмлаш учун 14 кун ичида келиш керак бўлса, қайта келишини илтимос қилинг. Боланинг овқатланиши меъёрида бўлмагунча ва вазни ортиб бормагунча бир неча ҳафта ичида кузатиб боришни давом эттиринг.

4.6. ОҒИЗ ОҚАРМАСИДА КЕЙИНГИ КУЗАТУВНИ ЎТКАЗИНГ

ГЎДАК схемасидаги *КЕЙИНГИ КУЗАТУВ* бўлимида келтирилган ОҒИЗ ОҚАРМАСИ рамкасига қаранг.

ОҒИЗ ОҚАРМАСИ таснифи билан гўдак 2 кундан кейин кейинги кузатувга келганда куйидаги тавсияларга амал қилинг:

- Оғиздаги яралар ёки оқ доғларни изланг (молочница).
- Овқатлантиришни қайта баҳоланг. Сўнгра “Овқатлантириш муаммолари ёки камвазглик бор-йўқлигини текшириб кўринг» бўлимига қаранг. Гўдак эмизиб боқиладиган бўлса, кўкрак билан эмизишни баҳоланг.

Даволаш:

- Агар болада **оқарма кучайган ёки кўкракка тутишда ёки эмишида муаммолар бўлса**, уни касалхонага юборинг.
- Агар **оқарма ўзгармай турган ёки камайган ва бола одатдагича овқатланаётган бўлса**, ярмига сув қўшиб суюлтирилган генцианвиолет билан яна 5 кун даволашни давом эттиринг.

МАШҚ И

Ҳар бир қайта кўриқка олиб келинган гўдак ҳақидаги вазиятни ўқиб чиқинг ва саволлар беринг. Керак бўлса, ГЎДАК схемасидан фойдаланинг.

Маҳаллий бактериал инфекцияда амоксициллин дори воситасини ишлатинг.

1. Хилола 1 ҳафталик. Тиббий ходим унга МАҲАЛЛИЙ БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯ таснифини қўйди, чунки унда думба соҳасида кўп бўлмаган тери йирингчалари бор. Она уй шароитида даволаш учун амоксициллин таблеткасини олди ва уйда терини қандай тозалаш ва генцианвиолет билан қандай артиш бўйича ўргатилди. У қайта кўриқ учун 2 кундан сўнг келди. Хилолада янги муаммолар йўқ.

а) Сиз Хилолани қайта баҳолашни қандай олиб борасиз?

Гўдакнинг думба соҳасини кўздан кечирганингизда, Сиз йирингчалар ва қизириш камайганлигини кўрасиз.

б) Хилолага қандай даво белгилайсиз?

2. Амир 5 ҳафталик. Уни тиббиёт масканига 2 кун олдин кўриқ учун олиб келишган. Ташриф пайтида болага ОВҚАТЛАНИШДА МУАММО таснифи қўйилди, чунки у кўкракка нотўғри тutilган эди. Амирнинг вазни 3,25 кг (ёши учун кам эмас). Бола кўкрак сути билан кунига 5 марта овқатлантирилаяпти. Унинг оғзида оғиз оқармаси бор. Онага 24 соат мобайнида эмизишни 8 мартагача кўпайтириш ва болани у неча марта хоҳласа, шунча, кундузи ва кечаси билан тез-тез эмизишни тавсия қилди. Она оғиз оқармасини уй шароитида даволаш бўйича ўргатилди. Онани 2 кундан сўнг қайта кўриқ учун келиши илтимос қилинди. Амирнинг онаси бугун болани қайта кўриқ учун олиб келди. У болада янги муаммолар йўқлигини айтди.

а) Болани қайта баҳолашни қандай ўтказасиз?

Бугун Амирнинг вазни 3,35 кг. Гўдакни овқатланишини қайта баҳолаганингизда она болани овқатлантириш осонлашганини айтди. У болани кўкрак сути билан кунига 8 марта, талаб қилган пайтда ундан ҳам кўпроқ эмизади. Амир бошқа суюқлик ва овқат емайди. Сиз болани кўкракка тутишини илтимос қиласиз. Кўкракка тутилиши пайтида Сиз гўдакнинг ияги онанинг кўкрагига тегиб турганини кўрасиз. Оғзи катта очилган ва пастки лаби ташқарига қайрилган. Ареоланинг кўп қисми пастидан эмас, юқоридан кўриниб турибди. Бола самарали эмаяпти. Сиз боланинг оғзини кўрасиз: оқ оқарма йўқ.

б) Гўдакка қандай даво белгилайсиз?

Бу машқни бажариб бўланингиздан сўнг, жавобларингизни ўқитувчи билан муҳокама қилиб олинг.
--

1-ИЛОВА

2 ОЙГАЧА БЎЛГАН КАСАЛ ГЎДАКНИ ОЛИБ БОРИШ

Исми _____ Ёши _____ Вазни _____ кг Харорати _____ °C
 СЎРАБ КЎРИНГ: Болада қандай муаммолар бор _____ Биринчи ташриф _____ Такрорий ташриф _____
БАҲОЛАНГ (Бор симптомларни айланага олинг) **ТАСНИФЛАНГ**

БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯ ЭХТИМОЛИНИ ИЗЛАБ КЎРИНГ • Гўдакни овқатлантиришда муаммолар борми? • Гўдакда шайтонлаш бўлди? • Минутдаги нафас сонини сананг. Минутига _____ та. • Нафас тезлашган бўлса, қайта сананг _____ та. Нафас тезлашганми? • Кўкрак қафасининг кучли тортилишини изланг. • Кўлтик ости ҳароратини ўлчанг. - Иситма борлиги (37,5°C даража ва ундан юқори) - Ҳарорат пасайиб кетгани (35,5°C даражадан пастлиги). • Киндикни кўздан кечиринг. Қизариш ёки йирингли ажралмалар борми? • Теридаги йирингчаларни изланг. • Гўдакнинг ҳаракатларини кўздан кечиринг. Гўдак ухлаётган бўлса, онасидан уни уйғотишини илтимос қилинг. • Агар гўдак ҳаракат қилмаса, секин таъсир кўрсатинг. - Таъсир кўрсатганда ҳаракат қиладими? - Таъсир кўрсатишга қарамай ҳаракатсизми?	
СЎНГРА САРИҚЛИК БОРЛИГИНИ ТЕКШИРИНГ Агар Сариклик бўлса, СЎРАНГ • Қачон биринчи марта сарғайиш пайдо бўлди? • Сарғайиш борми (кўз оклигининг ёки тери қопламларининг сарик ранги)? • Кафтлар ва оёқ тагларининг сарғайиши борми?	
ГЎДАКДА ДИАРЕЯ БОРМИ? Ҳа _____ Йўқ _____ • Қачондан буён? _____ кун • Ахлатида қон борми? • Умумий аҳволига қаранг. Гўдак: - Ўзи мустақил ҳаракат қиладими? - Таъсир кўрсатганда ҳаракат қилиб, кейин ҳаракати тўхтаб қоладими? - Таъсир кўрсатишга қарамай ҳаракати йўқми? - Гўдак безовта ва бетоқатми? • Изланг, кўзлари киртайганми? • Қорин териси бурмасининг реакциясини текширинг. • Тери бурмаси: - Жуда секин (2 секунддан ортиқ) текисланади. - Секин (2 секундга) текисланади.	
Агар гўдакни касалхонага юборишга ҳолат бўлмаса, ОВҚАТЛАНИШ МУАММОЛАРИ ЁКИ КАМВАЗНЛИК БОРМИ, ТЕКШИРИБ КЎРИНГ • Гўдак кўкракни эмадими? Ҳа _____ Йўқ _____ • Шундай бўлса, 24 соатда неча марта _____? • Гўдак бошқа овқат ёки суюқликлар олиб турадими? Ҳа _____ Йўқ _____ • Агар олса, неча марта? _____ • Гўдакни овқатлантиришда Сиз нимадан фойдаланасиз? _____ • Вазнининг ёшга мослигини аниқланг. • Оғиздаги яраларни ёки оқ қарашларни изланг. Агар гўдакда зудлик билан касалхонага юборишни тақозо этадиган бошқа сабаблар бўлмаса: УНИНГ ҚАЙ ТАРИҚА ЭМИЗИЛИШИНИ БАҲОЛАНГ: Гўдак сўнги бир соат давомида кўкрак эмганми? • Агар гўдак сўнги бир соат давомида кўкрак эммаган бўлса, онасидан унга кўкрак бериб кўришни илтимос қилинг. Унинг эмишини 4 минут кузатинг. • Гўдак кўкрак олишга кодирми? БОЛАНИНГ КЎКРАККА ҚАНДАЙ ТУТИЛИШИНИ ТЕКШИРИШ УЧУН МАНА БУЛАРНИ ҚАРАБ КЎРИНГ: -Боланинг ияги онанинг кўкрагига тегиб турибдими? -Оғзи катта очилганми? -Пастки лаби ташқарига қайрилганми? -Ареоланинг кўп қисми бола оғзининг пастидан эмас, устидан кўринадими? Ҳа _____ Йўқ _____ Ҳа _____ Йўқ _____ Ҳа _____ Йўқ _____ Ҳа _____ Йўқ _____ <i>кўкракка умуман тутилмаган ёмон тутилган яхши тутилган</i> • Гўдак кўкракни яхши эмадими (яъни тўхтаб-тўхтаб, секингина чуқур-чуқур сўриш ҳаракатларини қиладими)? <i>умуман эммайди яхши эммайди яхши эмади</i>	
ГЎДАКНИНГ ЭМЛАНГАНЛИК ҲОЛАТИНИ ТЕКШИРИНГ Бугун эмланиши керак бўлган вакциналар, айланага олинг ВГВ-1 _____ БЦЖ-1 _____ ОПВ-0 _____	Кейинги эмлашга келиш вақти _____ (сана)
БОШҚА МУАММОЛАРНИ БАҲОЛАНГ ОНАНИНГ САЛОМАТЛИГИ ҲАҚИДА СЎРАНГ	

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Қандай пайтда дарҳол яна келиш кераклигини онага тушунтириб беринг.

Бугунги зарур эмлаш ишларини бажаринг_____

[illegible]

КАСАЛХОНАГА ЁТҚИЗИШНИНГ ИМКНИ БЎЛМАСА

ЎТА ОҒИР КАСАЛЛИГИ бўлган гўдак учун энг тўғри даво касалхонада кўрсатилади.

Баъзида касалхонага юбориш имкони бўлмайди ёки тавсия этилмайди. Касалхонагача бўлган масофа жуда узоқ бўлиши мумкин; шифохонада гўдакни парвариш қилиш учун керакли текшириш жиҳозлари ёки махсус ходим бўлмаслиги мумкин; транспорт йўқ бўлиши мумкин. Баъзан тиббиёт ходимининг касалхонага юбориш учун уринишларига қарамасдан ота-оналар гўдакни шифохонага олиб боришдан бош тортишади.

Касалхонага ётқизиш имкони бўлмаганида гўдакни парвариш қилишни оила аъзоларига ўргатиш учун бор имкониятни қўллаш лозим. Касалхонага ётқизиш имкони бўлмаган оғир болалар орасида ўлимни камайтириш учун, балким, бизга болани жойлаштириш ва кунига бир неча бор кузатиш мумкин бўлган жойда пост ташкил этиш лозим. Агар бунинг ҳам имкони бўлмаса, уйга бориш кўригини ташкиллаштиринг.

Ушбу иловада бемор гўдакни касалхонага ётқизиш имкони бўлмаганида, оғир касалликларнинг махсус таснифи учун керакли давоси ёритилган.

ЎТА ОҒИР КАСАЛЛИГИ бўлган гўдак учун энг оптимал давоси фақат махсус ўқитилган ходими бор, керакли жиҳозлар билан таъминланган касалхонадагина мумкин бўлса ҳам, куйида келтирилган тавсиялар касалхонада даволаш имкони бўлмаган ҳолатларда болалар орасида ўлимни камайтиришга ёрдам бериши мумкин.

ЎТА ОҒИР КАСАЛЛИКДА асосий парваришлаш

Бундай гўдакда пневмония, сепсис ёки менингит, ёки вақтидан олдин туғиш асоратлари, ёки асфиксия (димиқиш) бўлиши мумкин.

1. АМПИЦИЛЛИН ВА ГЕНТАМИЦИННИ МУШАК ОРАСИГА ЮБОРИНГ

➤ Менингитга гумон бўлганда (кўрик пайтида шайтонлаш ва хушдан кетишга асосланган ҳолда) 14 кун давомида даволанг.

➤ Агар менингитга тахмин бўлмаса, 5 кундан кам даволаманг. Давони бола ўзини ҳеч бўлмаганда 3 кун давомида яхши ҳис қилмагунича давом эттиринг.

➤ Агар гўдакнинг ёши 1 ҳафтадан кам бўлса, ампициллинни мушак орасига кунига 2 марта, гўдакнинг ёши 1 ҳафта ва ундан катта бўлса кунига 3 марта юборинг. «Антибактериал препаратнинг биринчи дозасини мушак орасига юборинг» жадвалда турли вазн учун ампициллинни мушак орасига юбориш дозаси кўрсатилган (пастрокқа қаранг).

Гентамицинни кунига бир марта мушак орасига юборинг. «Антибактериал препаратнинг биринчи дозасини мушак орасига юборинг» жадвалда кўрсатилганидек дорининг дозаси гўдакнинг ёши ва вазнига боғлиқ эканлигига эътибор беринг (пастрокқа қаранг). Ампициллин ва гентамицин учун турли шприцлар ишлатинг. Ампициллин ва гентамицинни битта шприцда аралаштириб бўлмайди.

Ампициллинни мушак орасига кунига 2-3 марта юборишнинг иложиси бўлмаса, ва гўдак дори воситасини оғиз орқали ича олса, амоксициллинни оғиз орқали беринг.

Гўдакнинг аҳволи сезиларли яхшиланганда, мушак орасига юбориладиган ампициллинни оғиз орқали амоксициллинга алмаширинг. Гентамицинни мушак орасига юборишни то минимал даво ўтказилмагунча давом эттиринг.

2. Гўдакни иссиқ тутинг, ушбу модулда кўрсатиб ўтилганидек.

3. Эҳтиёткорлик билан суюқликлар беринг

Она гўдакни кўкрак билан тез-тез эмизиши керак.

Агар гўдакда нафас қийинлашган бўлса ёки касаллиги туфайли кўкракни эма олмаса, онага кўкрак сутини соғишга ёрдам беринг. Гўдакни соғилган кўкрак сути билан пиёладан (агар юта олса) ёки назогастрал зонд орқали (НЗ) кунига 8 марта овқатлантиринг. Агар боланинг ёши 4 кунликдан катта бўлса, уни ҳар овқатлантирганда 1 кг вазнига 15 мл кўкрак сути беринг. Қуйида келтирилган жадвалда кўрсатилганидек, бола ҳаётининг биринчи уч кунда камроқ миқдорда беринг.

	1-кун	2-кун	3-кун	4-кун ва ундан юқори
Агар овқатлантириш кунига 8 марта бўлса, тавсия этиладиган суюқликлар/бир овқатлантиришда (мл/кг/ бир овқатлантиришда)	7,5	10	12,5	15

Агар она кўкрак сутини соға олмаса, она сути ўрнини босувчи аралашма тайёрланг ва юқорида кўрсатилган миқдорда беринг.

4. Гипогликемиянинг олдини олинг, ушбу модулда кўрсатиб ўтилганидек.